

İNSANCA YAŞAM AÇISINDAN KÜRESELLEŞME

İnsanca Yaşam İçin Kültürel Yapılanma Grubu(KYG), 2003 yılı etkinlikleri kapsamında küreselleşme konusunda üç bölümden oluşan bir dizi seminer düzenlemiştir. Böyle bir etkinliğe neden gerek duyulduğunu açıklamak için önce grubu kısaca tanıtmakta yarar var.

KYG'nun kuruluş fikri, 2002 yılında, bir arkadaş toplantısında, sohbet esnasında ortaya çıktı. Sohbetin asıl konusu, Melbourne'da Türkçe konuşan topluma hizmet veren çeşitli dernek ve kuruluşlar tarafından düzenlenen etkinliklerin yeterli olup olmaması idi. Sonunda, yapılmamakta olan veya yetersiz yapılan etkinlikleri düzenleyebilecek bir çalışma içine girilmesine karar verildi. Böylece, bilişim, kitap, film, müzik ve doğa yürüyüşü dallarında etkinlik yapacak gruplar kuruldu.

KYG, bir dernek yapısında değildir. Yani, başkanı ve yönetim kurulu yoktur. Her grubun çalışmaları bir koordinatör tarafından planlanmaktadır. Beş etkinliğin beş koordinatörü, grubun kurucu üyeleri olarak, grubun genel kültürel çizgisini belirlemektedir. Sürekli yapılmakta olan beş etkinliğe ek olarak, ayrıca, yılda bir veya iki, bütün koordinatörlerin katılımı ile gerçekleştirilen, ana etkinlikler de planlanmaktadır.

Bu çerçevede olmak üzere, 2003 yılında Cumhuriyet'in 80nci Yılı kutlamaları ve küreselleşme konusunda bir dizi seminer yapılması planlandı.

İlk ana etkinliğimiz olan, 30 Ağustos Zafer'i ve Mustafa Kemal'i anma programı, 29 Ağustos günü gerçekleştirildi ve katılanların beğenisini kazandı.

21 Eylül 2003 günü de seminerlerin birincisi gerçekleştirildi.

Ben bu giriş yazımda, küreselleşme olayına İnsanca Yaşam açısından yaklaşmak istiyorum ama önce insanca yaşam kavramından KYG grubunun ne anladığını belirtmekte yarar görüyorum.

İnsanca yaşamı, tüm insanların barış içerisinde, düşüncelerini serbestçe ifade edebildikleri, baskısız ve işkencesiz bir dünyada, başkalarına muhtaç olmadan, çağın olanaklarından ve teknolojisinden yeterince yararlanarak, insana yakışır bir standartta yaşayabilmeleri olarak tanımlayabiliriz.

Buna, Birleşmiş Milletlerin insan hakları bildirgesindeki maddeleri de eklersek, sanırım amacımızı açıklamış oluruz.

Eğer bu tanımın yeterli olduğunu kabul edersek, küreselleşme olgusunu bu tanımla kıyaslayarak irdeleyebiliriz. Yani tanımdaki her bir ifadeyi soru şeklinde küreselleşme olgusuna yöneltebiliriz ;

Küreselleşme, insanlara barışçı bir dünya mı yoksa savaşlar mı armağan ediyor? Halklara daha geniş düşünce özgürlüğü mü getiriyor ? Küreselleşen dünyada egemen güçler, kendilerine muhalif insanlara gerekli demokratik hoşgörüyü gösteriyor mu yoksa baskı ve şiddetle onları sindiriyor mu ?

Zengin ve yoksul arasındaki gelir farkını azaltıyor mu yoksa artırıyor mu ? Tüm insanlara asgari bir geçim standardı sağlıyor mu ?

Bu gibi soruların cevabını, sınırlı sunulan bildirimlerde bulabileceğiz.

Peki, neden küreselleşme konusunu seçtik ?

Herkes tarafından bilindiği gibi, çağımızın ekonomik yapılanmasını yönlendiren küreselleşme, aynı zamanda, dünyanın siyasal, askeri, kültürel ve ekolojik yapısını da hızla değiştirmektedir. Çağımız bilgi çağıdır ama çok karmaşık bir yapı gösteren küreselleşmenin, yeterince kavrandığını henüz söyleyemeyiz. Öte yandan, toplumumuzda, kitap okuma oranı çok düşüktür.

Örneğin, küreselleşme konusunda bir kitap, 70 milyon nüfusu olan Türkiye'de 4000 basmaktadır. Eğer, kitap çok tutulursa, bir ikinci baskı yaparak 8000 sayıya ulaşabilmektedir. Melbourne'da yaşayan, kitap okumayı seven kesiminde, Türkiye'de basılan kitapları elde etme olanağı sınırlıdır.

Avustralya'da basılan İngilizce kitapları ise, dil sorunundan dolayı çoğumuz okuyamamaktadır. Sonuçta, küreselleşme konusuna ilgi duyanlar,

küreselleşmeye karşı veya onu destekleyen görüşlerini, çevreden duydukları bilgilere dayandırmak durumunda kalmaktadırlar. Bu arada, neden-sonuç ilişkisini göremiyerek, nedenlere değil, sonuçlara bakarak, doğru olmayan yargılara da varabiliyorlar.

Değirmek istediğim bir diğer nokta da, bazı arkadaşlarımızın, küreselleşme olayını sadece Türkiye açısından ele alıyor olmasıdır. Örneğin, Avustralya'da sendikal hakların hükümet tarafından kısıtlanmasına ya da Avustralya'nın Irak'a asker göndermesine yeterince ilgi göstermezken, küreselleşme nedeniyle, İstanbul'daki çoğu mağaza adlarının İngilizce olduğu, dilimizin çok yakında ortadan kalkacağı gibi tezlerle daha fazla ilgilenmektedirler.

Bu nedenle, sunulan bildirimlerden, küreselleşmenin gerçekten ne olup ne olmadığı konusunda çok yararlanacağımızı düşünüyorum. Özellikle, siyasi tartışmayı çok seven bir toplum olan bizlerin, bu konuyu iyice öğrendikten sonra, daha doğru siyasi politikalar geliştirebileceğimize inanıyorum.

Peki, son yıllarda, tüm dünyada konuşulan, tartışılan ve üzerine yüzlerce kitap yazılan, küreselleşme ya da globalleşme denilen olay nedir ?

İnsan yaşamına ne gibi etkileri olmuştur, olmaktadır veya olacaktır ? İnsanlığa daha mutlu bir dünyayı vaadediyor ? İnsanların yaşam standartlarını iyileştiriyor mu yoksa kötüleştiriyor mu ? Veya, bir kısım insanların yaşam koşullarını iyileştirirken, öteki insanlarınkini kötüleştiriyor mu ? Küreselleşmenin getirdiği değişiklikler, bazı ülkelerin yararına, bazı ülkelerin de zararına mıdır ? Eğer öyle ise, küreselleşmeden olumlu veya olumsuz etkilenen insan toplulukları ve ülkeler hangileridir ? Bizler nasıl etkileniyoruz ?

Reel ücretlerin düşmesi, devletlerin sosyal harcamalarda kısıntıya gitmeleri acaba küreselleşmenin sonuçları mıdır ? Sınırsız rekabet nedeniyle ve maliyetleri düşürmek amacı ile firmaların işçi çıkartmaları bizi etkiliyor mu ?

Maliyet düşümünden insanlar yararlanıyor mu ? Yani hayat pahalılığında bir azalma oluyor mu ? Yoksa firma karlarının artmasına mı yol açıyor ? Devlet firmalarının özelleştirilmeleri kimin yararınadır ? Uluslararası büyük firmaların

evlenmeleri(birleşmeleri) ve küçük firmaları yutmaları neyin göstergesidir ? Gerçek serbest ticaretin mi yoksa tekelleşmenin mi ? Rekabet ve maliyeti azaltmak kaygısı ile çevreye zarar veriliyor mu?

Medyanın küreselleşmesi ile insanların düşünceleri yönlendiriliyor mu ? Kùltürleri, dilleri ve dinleri nasıl etkileniyor ? Sovyetler Birliğinin dağılması, küreselleşme sürecini nasıl etkiledi? Gelişmiş batılı devletler, islamı gerçekten de hedef olarak mı görüyor? Küreselleşmenin, yaşamakta olduğumuz ÷lke, Avustralya'ya ve gelmiş olduğumuz ÷lke olan Türkiye'ye etkileri nelerdir ? Son zamanlarda ortaya çıkan terör olayları, 11 Eylül İkiz Kuleler olayı, Afganistan ve Irak saldırıları ile bir bağlantısı var mıdır ? Varsa bu bağlantılar nasıl açıklanabilir ? Avustralya, ABD'yi Irak'a saldırı konusunda neden desteklemiştir ? Avustralya, Güneydoğu Asya'da gerçekten de, Malezya başbakanı, Dr Mahattir'in söylediği gibi ABD'nin "Şerifi" rolünü mü oynuyor ? Küreselleşmeye karşı çıkmak gerekir mi ? Gerekirse nasıl ? Yoksa, küreselleşmeyi destekleyip, olumsuz yanlarını düzeltmek mi gerekir ?

Konuyu Türkiye'ye indirgediğimizde, gene çok güncel olan iki soruya cevap arayabiliriz ;

Kıbrıs'taki çözüm önerileri ve bunlara karşı gelişen politikaların hangisi küreselleşmeyi destekleyenlerin, hangisi karşı çıkanların görüşüdür ?

Aynı soru, Türkiye'nin Avrupa Birliğine girip girmemesi ile ilgili olarak da sorulabilir.

Bu tür sorulara cevap aramak ve Küreselleşme olayını açıklamak için, yukarda da belirtildiği gibi yüzlerce kitap yazılmıştır. Yazarların bazıları küreselleşme olayını desteklemekte bazıları ise karşı çıkmaktadır. Bir üçüncü grup ise, küreselleşmeyi ekonomik bir olgu olarak desteklemekte fakat sonuçlarına karşı çıkmaktadırlar. Yani, dünya ekonomisini yönlendiren kurumların iyi yönetilmediğini ileri sürmektedirler. Örneğin, Dünya Bankasının eski başkanı, Joseph E. Stiglitz, 2001 Nobel Ekonomi ödülü alan kitabında şöyle diyor...

" Dünya Bankasında çalışırken, küreselleşmenin, gelişmekte olan ÷lkeler, özellikle bu ÷lkelerde yaşayan yoksullar üzerindeki yıkıcı etkisini gözlerimle gördüm. Kararlar, çoğu zaman ideolojik ve politik nedenlerle alınıyor. Küreselleşme yoksulluğu azaltmayı beceremediği gibi, istikrarı sağlamayı da başaramadı. Ama inanıyorum ki, küreselleşme, iyi yönde kullanılacak bir güç olabilir ve dünyadaki herkesi, özellikle yoksulları zenginleştirebilecek bir potansiyele sahiptir. Ancak, Küreselleşmenin yürütölme şeklinin baştan aşağı gözden geçirilmesi gerektiğine inanıyorum. "

" Küreselleşmeyi eleştirenler, batı ÷lkelerini ikiyüzlülikle suçuyorlar, bu doğru. Batı ÷lkeleri, gelişmemiş ÷lkelerin ticaret engellerini ortadan kaldırmaya zorlarken, kendi engellerini kaldırmayarak, bu ÷lkelerin tarım ürünlerini ihraç etmelerini önlediler ve onları, çok ihtiyaç duydukları ihracat gelirinden mahrum ettiler. "

" Küreselleşme, Rusya'da ve komünizmden piyasa ekonomisine geçen diğer ülkelerde, vaad edilen sonuçları üretmedi. Eski Sovyetler Birliği'nde yaşayanların çoğunluğu için kapitalizm dönemindeki ekonomik hayat, eski komünist liderlerin anlatmış olduğundan bile daha kötü durumda. Gelecekte de başarı şansı çok zayıf. "

Bu tezlerin ve iddiaların hangisinin doğru, hangisinin yanlış olduğunu zaman gösterecektir.

Peki, küreselleşme ne demektir ?

Kimileri küreselleşmeyi, liberal ekonominin bir gereği olarak, sermayenin serbest dolaşımı için gerekli olan tüm engellerin ve sınırların ortadan kaldırılması, devletin ekonomiye müdahale etmemesi olarak tanımlıyor. Yani, serbest rekabet ortamında, sınır tanımayan serbest ticaret.

Kimisi de, ekonomik yapılanmasını gözardı ederek, küreselleşmeyi yeni teknoloji ve özellikle internetin bir sonucu olarak görüyor. Bazıları da, eskiden emperyalizm denen olgunun, yani gelişmiş kapitalist ülkelerin, geri kalmış ülkeleri sömürmesini, zamanımızda küreselleşme adı altında devam ettiğini ileri sürmektedirler.

Dünya ticaretinin küreselleşmesi elbette kendi kendine olmuyor. Bu oluşumu yönlendiren kuruluşların yani Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'nün yapısını, kimlerin yönetiminde oldukları ve kimlerin yararına faaliyet gösterdiklerini bilmekte yarar vardır. Örneğin, eğer Dünya Bankasının Washington DC deki dev binasının girişindeki

'HAYALİMİZ, YOKSULLUĞUN OLMADIĞI BİR DÜNYADIR'

sloganını görürseniz, aklınıza bazı sorular gelebilir. Sanıyorum sunulan tezlerde küreselleşmenin tanımına açıklık getirilirken, bu kuruluşlar hakkında da bilgi verilecektir.

İsterseniz şimdi, çeşitli araştırmacılardan ve yazarlardan yapılan alıntılarla bu giriş bölümünü bitirelim...

Gelişmekte olan ülkeler, ekonomilerini serbest ticarete ne kadar çabuk açarlarsa, o kadar hızla gelişmiş ülkelere yetişebilirler. Serbest ticaretten en çok yararlanacak olanlar, gelişmekte olan ülkelerdeki yoksul halktır.

*Mike Moore
Dünya Ticaret Örgütü eski başkanı
Yeni Zelanda eski başbakanı*

ABD, serbest ticareti kendisi için hiçbir zaman istemedi, onu batılı olmayan ülkeler için düşündü. Serbest ticaret, sanayileri ve ticaretleri uzun yıllar korunmuş olan dünyanın önde gelen ülkeleri tarafından, yoksul ülkelere zorla kabul ettirilmiştir.

Ekonomik küreselleşme, kapitalizmin son şekli olarak görülebilir. Küresel kapitalizm, çoğunluğun uzun vadeli sosyal yararı yerine, azınlığın kısa vadedeki çıkarlarını hedef alır.

Bugünkü şekliyle, toplumun tümünün yararı yerine, bir kısım imtiyazlı kişilerin arzularını yerine getirmeyi amaçlar.

*Noam Chomsky
Amerikalı dil bilimcisi, yazar*

Dünyadaki 358 milyarderin mal varlığı, dünya nüfusunun %45 nin gelirlerinin toplamından daha fazladır.

Birleşmiş Milletler, Gelişme programı, 1996

Küreselleşme, ekonominin ötesinde bir olgudur. Bizim amacımız, tüm dünyayı özgürlük, demokrasi ve barış konusunda bir araya getirmek ve bunu engelleyenlere karşı çıkmak olmalıdır. Bu, 21nci yüzyılı şekillendirmek için, ABD'nin gerçekleştirmesi gereken ana görevdir.

*Bill Clinton
ABD eski başkanı
(söylev tarihi: 31.1.2000)*

ABD, Birleşmiş Milletler gibi meşru seçilmiş kuruluşları gözardı ederek onları güçsüzleştiren, genellikle gizli çalışan, 'de facto' bir dünya hükümeti kurmuş ve dünyanın büyük bir bölümünü kontrol etmektedir.

*Noam Chomsky
Amerikalı dil bilimcisi, yazar
(1999'da yayımlanmış bir kitabından)*

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	6
1 GİRİŞ	7
2 EKONOMİK ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLER	8
2.1 II Dünya Savaşı Sonrası Ekonomik Düzen	8
2.2 Ekonomik Kriz Ve Çıkış Arayışları	10
2.3 Ekonomik Yeniden Yapılanma : Yeni Dünya Düzensizliği	12
3 SİYASAL ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLER	23
3.1 Devlet	24
3.2 Uluslarüstü Yapılanmalar ve Kapitalist Ulus Devlet Tartışmaları	26
3.3 Avrupa Birliği – Sınırların Kalkacağı Yanılsaması	27
3.4 ABD Militer Egemen Devlet	28
3.5 Son Söz	30
4. FELSEFİ ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLER POSTMODERNİZM	30
5. VAROLMANIN DAYANILMAZ AĞIRLIĞI İDEOLOJİK HEGOMANYA	32
6. SONUÇ YERİNE - SERMAYENİN KÜRESELLEŞTİĞİ DEĞİL HALKLARIN DAYANIŞTIĞI BİR DÜNYA İÇİN	34

1 GİRİŞ

Dünya ekonomisi, 1960'lı yılların ortasından itibaren başlayan ve giderek tüm toplumları kapsayıp günümüze kadar uzanan bir krizi yaşamaktadır. İstikrarlı sermaye birikimi olanaklarını yitiren kapitalist sistem, krizden çıkış için, üretim biçiminden, kurumsal yapılara kadar önemli bir dizi değişiklikleri dayatmaktadır. Bir başka deyişle yeniden biçimlenme mantığı, yalnızca iktisat mantığına dayanmamakta, iktisadi dönüşümler, siyasal ve ideolojik düzlemdeki değişimlerle de desteklenmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde yerli yerine oturmuş tüm kavramlar/kurumlar yeniden sorgulanıp “günün –piyasa ekonomisinin– gereksinimlerine” göre yeniden tanımlanarak şekillendirilmektedir. İnsanlık belkide tarihin hiç bir döneminde tanık olmadığı zalimlikteki bir diktatörün, “Borsa'nın” “karşı konulmaz ve tartışmasız” diktatörlüğü altında yaşamak zorunda bırakılmıştır. Çalışanların ücretlerinden, faiz hadlerine, hangi yerel etnik kimliğin devlet olmayı hak edeceğinden, hangi ülkeye nasıl saldırılmasına kadar hemen herşey, dünya para piyasalarını biçimlendiren ABD Hazinesi, Ulus Üstü Şirketler ve Wall Street üçlüsünün temsil ettiği ABD kaynaklı finans kapitalin çıkarlarına göre biçimlendirilmektedir.

İçinde yaşadığımız dönem “Yeni Dünya Düzeni” olarak tanımlansa da, tüm dünya genelinde insanların büyük çoğunluğu ve dünyanın geleceği açısından yarattığı olumsuzluklar ve kaos göz önüne alındığında, yaşanan sürecin “Yeni Dünya Düzensizliği” kavramına daha bir denk düştüğü görülecektir. Bu tez kapsamında, dünyada yaşanan gelişmelerden ve dönüşümlerden yola çıkarak, bu gelişmelerin kime ne çıkarımlar sağladığı incelenecek, sonuçların en geniş kesimlerin yararına mı yoksa zararına mı gelişmeler olduğunu incelenecektir. Kuşkusuz gelişmeler yukarıda sözü edilen üçlü açısından düşünüldüğünde son derece heyecan verici gelişmelerdir. Yani “gerçek” toplumsal yapı içerisinde durduğunuz yere göre göreceli olabilmektedir. Kimileri sermayenin önündeki tüm engellerin ayıklandığı “Küreselleşmiş” bir dünyanın şekillendirilmesi açısından yapılanları geri dönülmez bir noktaya taşıma telaşı içindeyken, ötekileri sömürünün ve sömürenin olmadığı “Enternasyonal” bir dünyayı ütopyalarında yaşatmaktadırlar. Dolayısıyla ikinciler açısından “Ne Yapmalı” sorusunun bir kez daha sorulması her zamankinden daha acil bir görev içermektedir.

Yaşadığımız bu süreci eniyi şu cümleler özetliyor; “yeniden yapılanma, yeni dünya düzeni, küreselleşme. Son 10-15 yıldır, allanıp pullanıp neredeyse bilinçaltımıza zorla itilmeye, tıklımaya çalışılan bu sözcüklerin gizini aralayalım istedik. Çok yazıldı, çok çizildi. Ama yeni adıyla 'medya'da bu kavramlar adına birbiri ardına dizilen sayılamayacak ölçüde tümce, yerküre üzerinde yaşayan milyarları uyutmaya, aptallaştırmaya, hatta susturmaya yaramış olmasın? Oysa, her tarafımızı saran egemen ideolojiden kendimizi sıyrırsak, sayıları neredeyse sonsuza yaklaşan bu sözcük kümesinden yalnızca birisi yaşadıklarımızı tek solukta özetliyor: **Emperyalizm.**”

Bu tez kapsamında “böylesi bir düzensizliğin” sıradan insandan başlayarak devletlere kadar her düzeydeki yaşamı nasıl etkilediği tartışılacak. Dönüşümün ekonomik, sosyal ve siyasal boyutu ele alınarak, nasıl bir felsefi dayatma içinde olduğuna da değinilecektir. Sonuç olarak da yeniden Ne Yapmalı sorusu çerçevesinde “Sermayenin Küreselleşmesi” yerine “Halkların ve Çalışanların Enternasyonalizmi”

üzerinden bir arayaya gelerek, emperyalist saldırılara karşı küresel direniş ve politika üreten S11 deneyimi tartışılacaktır.

2 EKONOMİK ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLER

İkinci Dünya savaşının ardından Sovyetler Birliği önderliğindeki sosyalist bir blokun varlığı, dünyanın merkezine yalnızca ve yalnızca “para”nın - yani ekonomik gücün – konulduğu kapitalist dünyaya, ekonomik sosyalleşmeyi ve ekonomik politikaların insan boyutu içermesini dayatıyordu. Bu anlamda devlet, ekonomiye müdahale eden, ekonomik alana yönelik olarak düzenlemeler yapan bir kurumdu. Keynes’ci İktisat Okulunun kuramları bir misyon üstlenip, tarihin bu döneminde, bir başka deyişle Kapitalizmin gerçek bir alternatifinin olduğu bir dönemde, sınıflı toplum yapısının korunmasına yönelik gerekli ekonomik tezleri üretmiştir. Buna göre devlet, sınıflar arasında arabulucu bir misyon yüklenen Sosyal Devlet olmalıdır. Herkese iş, eğitim ve sağlık hizmetini sağlamalı, gelir dağılımında oluşabilecek tüm olumsuzlukları giderecek önlemleri almalıdır. Bunun yanısıra sürdürülebilir bir kalkınma sağlanarak da halkın refahı artırılmalıdır. Kimi düşünürler, genellikle Sosyal Demokratların ekonomistleri, düzenlemeci Keynes’ci iktisat okulunu, bu günkü Neo klasik sağın dayattığı “Serbest Piyasa Ekonomisinin” bir alternetifi olarak gösterirler. Oysaki bu kuram yukarıda da belirtildiği gibi, tarihin bir döneminde sınıflı toplum gerçeğine dayanan kapitalist üretim ilişkilerini geliştirmek üzere uygulanmış, görevi ve de dönemi tamamlanınca da yerini “Serbest Piyasa Ekonomisi” anlayışına terk etmiş, sınıf gerçeğini değiştirmeyen aksine sınıf çatışmasını yumuşatarak kapitalizme nefes aldirmayı amaçlayan bir kuramdır.

Yeni ekonomik yapılanma 1980’li yılların başlarında ABD’de muhafazakarların piyasa ekonomisini kamu müdahalesinden arındırma çabalarıyla başladı. Zira kapitalistler arası ekonomik rekabet dolayısıyla aşınan kar hadleri tüm dünyayı kapsayacak büyüklükte derin ekonomik krizlere yol açar olmuştu. Bu kabul edilebilecek bir durum değildi.

2.1 II Dünya Savaşı Sonrası Ekonomik Düzen

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dünya iki kutuplu dünyanın izlerini taşıyordu. Dünyanın bir yarısındaki ülkeler Sovyetler Birliği öncülüğünde Merkezi Planlamaya dayalı bir ekonomiyi geliştirirken, öbür yarısındakiler ABD öncülüğünde devlet aygıtının kontrolü altında “serbest piyasa” ilkesine dayanan bir ekonomik yapıyı geliştirmeye yönelmişlerdi. Sosyal Refah Devleti anlayışı çerçevesindeki uygulamalar nedeniyle serbest piyasa ekonomisinin kurallarından verilen tavizler, ABD’nin etki alanının genişletme yada elinin altındaki sömürge kaynaklarını kaptırmama anlayışı olarak değerlendirilebilir. Kapitalizmin genişleme dönemi olarak tanımlanan bu dönem, liberal çevreler tarafından “sosyalist bloku çevreleme ve kuşatma kapitalizmi” olarak tanımlanmaktadır. İkinci dünya savaşı sırasında faşizmin yenilmiş olması, Sovyetler Birliği’nin çekim merkezi haline gelmesi, emekçi kesimler ve sömürge halklar lehine politik bir iklim yaratmıştı. Bütün bunlar ABD önderliğindeki kapitalist dünyayı böylesi stratejik bir yönelime itti. Kapitalizmin savaş öncesi yaşadığı, “1929 büyük kriz” de devlet müdahalesine dayanan Keynesçi ekonomik modelin tartışmasız kabul görmesine neden olmuştu.

Tablo I Merkez Ülkelerde Gayrisafi Yurt İçi Hasılının Sabit Fiatlarla Artış Hızı (GSYİH), İşsizlik ve Enflasyon oranları⁽¹⁾

Yıllar	GSYİH (%)			Enflasyon (%)			İşsizlik (%)		
	AT-12	ABD	Japonya	AT-12	ABD	Japonya	AT-12	ABD	Japonya
1961-70	4.8	3.8	10.5	4.4	3.0	5.4	2.3	4.2	1.2
1971-80	3.0	2.8	4.5	10.9	7.4	7.7	4.1	6.4	1.8
1971-73	4.6	4.4	6.0	7.9	5.5	8.1	2.7	5.5	1.3
1974-80	2.4	2.2	3.6	12.2	8.2	7.7	4.8	6.8	2.0
1981-83	0.9	0.7	3.3	10.7	7.4	2.9	8.2	8.3	2.5

Yukarıdaki tablodan da görülebileceği gibi gelişmiş batıda, 1961-73 döneminde sürdürülebilir sağlıklı bir büyüme yakalayarak hem enflasyonu hem de işsizliği kontrol altına almıştır. Bu açıdan bakıldığında ekonomik yaşam gül bahçesi gibi tanımlanacak kadar düzenli ve uyumludur.

Fakirler olarak tanımladığımız geri bırakılmış ülkelerde de durum çok da farklı değildir; Devletin korumacılığı altında bir yandan yerli sermayenin gelişimi sağlanırken, öte yandan bizzat devlet eliyle yapılan yatırımlar, klasik alt yapı yatırımlarının da ötesine geçerek, işsizliği önlemekte, üretime geniş bir iç talep yaratmaktadır. Geri bırakılmış ülkelerdeki bu yatırımlar için gerekli kaynak ise dış borçlanmayla sağlanmıştır. Bu dönemde yoksul ülkeler, zengin ülkelerin tahıl ve sanayi üretimindeki hammadde ve niteliksiz iş gücü sağlayıcısı konumundadır. Bir başka deyişle teknolojik gelişmeler henüz gelişmiş batının, geri bırakılmış ülkelerdeki hammaddelere ve vasıfsız işçilere olan bağımlılığını azaltmamıştı. Öte yandan iki bloklu dünyada, Birleşmiş Milletler içinde başlatılan “bağlantısızlar hareketi”nin yüzü aşan ülkeyi kapsayacak dercede büyümesi, bloğun gelişmiş ülkeler tarafından ciddiye alınmasını sağlamıştı. Geri bırakılmış ülkeler, ortak eylem birlikteliğiyle gelişmiş ülkelere karşı epey bir kazanım sağlamıştı. Bu döneme damgasının vuran gelişmiş ülkeler geri bırakılmış ülkeler ilişkisini, görece demokratik karşılıklı diyaloga dayanan bir ilişki olarak tanımlamak mümkündür.

Geride bırakılmış ülkeler olarak tanımladığımız ülkelerde ekonomik yapı gelişmiş ülkelerdeki kadar parlak değilse bile, her birkaç yılda bir ülke ekonomilerini vuran kronik krizler yaşanmıyor, ülkelerin global sermaye adına IMF ve Dünya Bankası gibi uluslar arası örgütler vasıtasıyla denetlenip raptı zat altına alındığı pek gözlenmiyordu.

Dünyada her ülke az yada çok gelişmekte, devlet finans piyasalarını denetleyebilmekte dolayısıyla faiz hadleri ve döviz kontrol edilebilmekte, güçlü hükümetler ekonomiyi geliştirecek politikaları uygularlarken, yatırımları canlı tutarak enflasyonu kontrol altında alabiliyorlardı. Enflasyonun ve işsizliğin kontrol altında tutulduğu bir ortamda, üretim artışı ve ekonomik büyüme, dolayısıyla kar hadlerinin büyümesi üretilen mallara olan talebin istikrarlılığına bağlı oluyordu. Diğer bir deyişle talebi artırarak üretimi ve ekonomik büyümeyi sağlamaya dayanan ekonomik model,

¹ World Bank, World Development Report Yıllık Raporlar 1981-1997 Aktaran Gülten Kazgan Küreselleşme Ve Ulus Devlet, İstanbul Bilgi Üni. Yayınları, İstanbul 2000.

dayanıklı tüketim maddelerine olan talebi artırmak için alım gücüne sahip geniş bir orta sınıfa ihtiyaç duyuyordu. Dolayısıyla üreten, tüketen ve düzenleyen herkes memnundu.

Herşey 70'li yılların başına gelindiğinde çok kısa sürede alt üst oluverdi. Böylesine büyük bir çalkalanmaya yol açan etmenler nelerdi? Bu sorunun yanıtı, hiç kuşkusuz bu günkü yaşadığımız ortamı anlamamıza da yardım edecektir.

2.2 Ekonomik Kriz Ve Çıkış Arayışları

1950-70'li yıllardaki dünya ekonomik gelişimi iyimser bir hava yaratmıştı. Artık herkes kapitalist üretim ilişkilerinin yarattığı ve daha önceleri ancak dünya savaşları ile çözülebilen bunalımların son bulduğuna inanmaya başlamıştı ki, 70'li yılların başında yaşanan olaylar bunun hiç de böyle olmadığını gösteriverdi: Kapitalist sistem sürekli yükselen bir genişleme seyri izlemez. Kapitalist üretim ilişkilerinde konjüktürel olarak sermayenin kar haddinin düştüğü ve büyümenin tıkanıdığı bir gerçektir. Bu, ekonomi kuramında “azalan kar haddi kanunu” olarak tanımlanır. Buna göre yatırımların miktarı arttıkça kar haddi giderek azalır bu da yatırımları ve büyümeyi sınırlar. Oysa kapitalist üretim ilişkilerinin yürümesi sermaye birikiminin istikrarına ve sürekliliğine, büyümeye dolayısıyla kar haddlerinin sürekli yükselmesine bağlıdır. Eğer bunlar olmazsa sistem krize girer. Bir başka deyişle Kapitalist sistem kendisi kriz üreten bir sistemdir. Ekonomik gelişme dönemlerini mutlaka bir krizle patlak veren daralma dönemleri izler. Eğer bu kriz 1929 büyük ekonomik krizi gibi dönemsel değilde yapısal bir krizse bir önceki dönemde uygulanan ekonomik politikalarından mutlak bir kopuş izlemek gerekir. Bu kriz de diğerleri gibi (ondokuzuncu yüz yıl boyunca yaşananlar ve yirminci yüzyılın başlarındakiler gibi) kapitalizmin kendi yapısından kaynaklanan krizdi. Ve yapısal bir kriz niteliği taşıyordu.

Tablo-1'den de görülebileceği gibi gelişmiş ülkelerde 1974 yılından itibaren, üretimde ciddi azalmalar olmuş, bunun yanı sıra işsizlik ve enflasyon nerdeyse iki kat artmıştır. Bu duraklamada 8 Uzak Doğu ülkesinin gelişmiş ülkeler ile rekabete girerek pastadan paylarını büyütmesinin de payı vardır. Nitekim bu sekiz ülkenin 1966-90 arasındaki kişi başına düşen yıllık gayri safi milli hasıla'nın ortalama artış hızı 5.4 % gibi tüm dünyayı geride bırakacak bir rakama ulaşmıştır.

Vietnam Savaşı yenilgisinin ardından ABD'nin verdiği dış açıklar, ABD dışında büyük dolar birikimine yol açmıştı. Bu gerçeklik doları altınla eşleştirerek dünya parası yapan Bretton Woods Para sisteminin çökmesine yol açtı (1971). Petrol üreten ülkelerin oluşturduğu kartel, OPEC'in, petrol fiatlarını 1973 yılı sonuna kadar tam dört kat artırması, yaşanan ekonomik krizi daha da derinleştirdi. Bu olay petrol ithalatçısı ülkelerde bir yandan ekonomik durgunluğa öte yandan fiat artışına neden olmuştu. Bir başka deyişle dünya stagfasyona girmişti.

Durum geri bırakılmış ülkeler de de pek parlak değildi. 1973 sonunda patlayan petrol krizi, gelişmekte olan ülkeleri daha kötü etkilemiş, bu ülkelerin büyük bir bölümü petrol faturalarını bile ödeyemez hale gelmişlerdi. Bu ülkeler bir yandan da dış borç ödeme zorunluluğundaydılar. Ayrıca bu dönemde, gelişmiş ülkeler'in içine düştüğü ekonomik bunalımı aşabilmesinin tek yolu da geri bırakılmış ülkelere olan ihracatı artırmaktan geçmekteydi. Bu anlamda geri bırakılmış ülkelerin durumu da gelişmiş ülkeler için bir başka olumsuzluk kaynağı olmaktan öteye gitmiyordu. Sonuçta bir “çıkış yolu” bulundu. Bu günkü sonuçları itibarıyla bakıldığında bu “çıkış yolu” özellikle geri

biraktirilmiş ülkeler için bir çeşit köleleşmekten başka bir şey üretmedi: Merkez bankaları IMF ve Dünya Bankası tarafından idare edilen, ekonomik kararları uluslar üstü finans kuruluşları tarafından şekillendirilen, önemli önemsiz tüm siyasal kararları, dünya süper güçleri tarafından belirlenen, “sözde demokratik seçimlerle” oluşan parlamentolardan seçilen hükümetlerin yönettiği devletçiklere dönüştüler.

Bulunan çıkış yolu, artan petrol fiatları sayesinde ellerinde önemli fonlar biriken OECD ülkelerinin bu paralarının gelişmiş ülkelerin finans kurumları aracılığıyla geri biraktirilmiş ülkelere aktarılması ve böylelikle gelişmiş ülkelerin ürettiği mallara alıcı olabilecek bir pazar yaratılması idi. Geri biraktirilmiş ülkelerin borç batağına saplanacağı kimsenin umurunda değildi. Sonuçtan herkes memnun görünüyordu: Gelişmiş ülkeler memnundu, artan ihracat kar hadlerini artıracaktı. Bankalar memnundu, çünkü ellerinde inanılmaz fonlar birikmişti. Geri biraktirilmiş ülkeler memnundu, alınan düşük faizli krediler yatırıma dönüşmüş büyümeyi sürdürebilmişlerdi. Fakat dünya ekonomisindeki bu balayı dönemi de pek uzun sürmedi. Borç ödemelerinin günü geldiğinde, ekonomik krizler birer birer tüm ülkelerin kapısını çalmaya başladı. geri biraktirilmiş ülkelere sadece ve sadece yetmişli yılların başlarında, gelişmiş ülkelerdeki ekonomik krizi aşabilmek amacıyla dayatılan ekonomik politikalar çok büyük oranlarda dış ticaret açıklarının oluşmasına neden oldu. Buna dünya reel faiz oranlarındaki artış da eklenince, yetmişli yılların sonları geri biraktirilmiş ülkelere pek de iyi şeyler getirmede: 1978’de Türkiye, Peru, Zaire, 1979’da Güney Kore, 1982’de diğer Latin Amerika ülkelerinde şiddetli ekonomik krizler yaşanmaya başladı. Bilindiği gibi bu ekonomik krizlerin sonucunda ortaya çıkabilecek olası toplumsal huzursuzlukları bastırabilmek içinde emperyalizmin emrindeki orduların yaptığı Askeri Darbelere güvenilmişti.

Tablo II Geri Bıraktirilmiş Ülkelerdeki Dış Borç Gelişimi⁽²⁾

Yıllar	Topla m Dış Borç	Borç Servisi	Topla m Borç/ GSMH	Topla m Borç/ İhracat	Kısa Vadeli / Toplam Borç
1970	62.5	13.2	14.4	117.9	-
1977	296.2	-	25.8	133.1	20.7
1980	561.4	118.2	26.4	89.0	25.1
1986	1217.6	16.9	37.6	201.7	14.7
1990	1518.5	143.1	36.7	162.0	18.0
1995	2067.7				

Geride bıraktirilmiş ülkeleri büyük oranda dış borçlanmayla tüketime zorlayan modelin ürettiği krizlerin, ekonomik sosyal ve siyasal bedelleri ağır oldu: 1980’li yılların başından itibaren yoksul ülkelerdeki kişi başına yıllık ortalama gelir artış hızı, 1960-79 arasında pozitif rakamlardayken, 1985-95 arasında negatif rakamlara dönüştü. Gelişmiş ülkelerindeki “ekonomist rasyonalistlere” göre bu, geri bıraktirilmiş ülkelerin akılcılıktan ve ekonomik rasyonalikten uzak politikalar uygulamasından kaynaklanıyordu. Fakat daha da acısı geri bıraktirilmiş ülkelerdeki yönetici ve düşün eliti de buna inanıyor

² Dünya Bankası World Bank Dept Tables, Cilt I 1994 ile 1986 ve World Development Report 1997
Aktaran: age, G. Kazgan

olduğundan, IMF'nin dayattığı acı reçeteleri içerek düzlüğe çıkılacağına inananların sayısı öyle arttı ki, buna inanmayan bir avuç insan “fossil”likle “vatan hainliği” ile ya da “dinazorlukla” suçlanmaya başlandı. Diğer bir deyişle 70’li yılların başlarında, Emperyalizmin kendi krizini aşmak için geri bıraktırlmış ülkelere dayattığı ekonomik modelin 70’li yılların sonunda yarattığı krizlerin faturası yine bu ülkelere ve bu ülkelerdeki yoksullara çıkarılmıştı. Şimdi yapılması gereken yepyeni bir düzen kurmaktır: Adına Yeni Ekonomik Düzen denildi.

Tablo III Geri Bıraktırlmış Ülkerdeki Yıllık Reel Gelir Artış Hızı (³)

Ülke Grupları	Kişi Başı Gelir Dolar		Kişi Başı Yıllık Gelir Artış Hızı %		Dünyadaki Payı % Nüfus		Dünyadaki Payı % GSYİH	
	1979	1995	60-79	85-95	1980	1995	1980	1995
Düşük Gelirli Ülkeleri	30	30	1.6	3.8	57.7	56.1	6.9	4.9
Çin ve Hindistan dışındaki Düşük Gelirli Ülkeler	40	990	1.8	-1.4	6.2	18.5	0.6	1.1
Orta Gelirli Ülkeler	420	330	3.8	-0.7	25.2	28.0	22.9	14.8
Gelişmiş Ülkeleri	440	24,930	4.0	1.9	17.1	14.1	70.2	80.3

2.3 Ekonomik Yeniden Yapılanma : Yeni Dünya Düzensizliği

Uluslarüstü sermayenin çıkarlarına göre şekillendirilen “Yeni Ekonomik Düzen”, mal, hizmet ve sermaye dolaşımının önündeki tüm engellerin tamamen kaldırılması, ulusal devletlerin ekonomiye müdahalesinin engellenmesi, piyasanın küresel ölçekte serbestleştirilmiş bir tek pazara dönüştürülmesi hedefleniyordu. Zira kar hadlerinin düşmesi sonucu sürekli krizlere gebe gelişmiş ülke ekonomilerinin her geçen gün daha geniş pazarlara olan ihtiyacı kaçınılmazdı.

Devletin ekonomiye olan müdahalesinin engellenmesi talebini sermaye sınıfından alınan vergilerin düşürülmesi talebi izledi. Var olan borçların ödenmesi de vergilerden elde edilen kazanç yoluyla değil de kamu kuruluşlarının özelleştirilmesinden/satılmasından elde edilecek gelire karşılanmalıydı. Formülasyon çok açıktı; **“Serbestleştirme – Yeniden Düzenleme – Özelleştirme – ve Sermayeden Alınan Vergilerin Azaltılması”**. Slogan da belliydi; **“Kamusal olan Her şey Kötüdür”**. Kapitalizm uygulamaya koyduğu yeni ekonomik politika ile 1970’li yılların başında girilen krizin **yapısal bir kriz** olduğunu ilan ediyordu.

Siyasal ve iktisadi alanda değişimi sağlamanın yolu ideolojik alanda hegemonya kurmaktan geçmektedir. İnsanları ikna etmeden böylesi bir değişimi yaşama sokmak olanaksızdır. Liberallerde bunu yaptı; **aslında Kapitalist Üretim biçiminin kendisinden kaynaklanan krizin nedeni olarak; yüksek işçi ücretleri ve sendikalar, fütursuzca para harcayan Sosyal Devlet, sermaye sınıfını yatırım yapmaktan alıkoyan yüksek**

³ Dünya Bankası Raporları)1981-1997: Aktaran Kazgan age

vergiler, Devletin özel teşebbüsü engelleyen kısıtlamaları gösterildi ve müthiş bir ideolojik kampanya başlatıldı. Krizin aşılmasına yönelik önermeler de kuşkusuz yukarıda sıralanan “kriz gerekçelerinin” ortadan kaldırılmasına yönelik olacaktı; **para arzının kısılması, yüksek faiz uygulaması, vergilerin indirilmesi, finans akımların serbestleştirilmesi, işsizlik oranlarının yükseltilmesi, grevlerin kısıtlanması, sosyal harcamalarda kesintiler, sendikaları baskı altına alacak yasal düzenlemelerin yapılması, kapsamlı özelleştirme.** Sermayenin kendisi için bir çıkış yolu olarak dayattığı bu düzenlemeler, tüm dünya çapında işsizliği, yoksulluğu ve dolayısıyla suç oranlarını artırdı artırdı, çalışanların kazançlarında reel kayıplara yol açtı, tıpkı ulus içerisindeki yoksullarla zenginler arasındaki farklılığı artırdığı gibi, yoksul ülkelerle zengin ülkeler arasındaki dengesizliği artırıp, geri bıraktırmış ülkelerin IMF ve Dünya Bankası aracılığıyla emperyalizme bağımlılığını artırdı ve sonuç olarak ABD’nin jandarmalığında ve sermayenin denetimindeki dünya, yoksul ülkeler ve yoksullar için tehlikeli bir yer oldu. Sonuçları itibarıyla “Düzenlilik” değil “Düzensizlik” yarttığı için, Yeni Dünya Düzensizliği olarak tanımladığım bu yapılanma, Yeni Sağ tarafından önce Margaret Teatcher önderliğinde İngitere’de ve daha sonra da Regean iktidarında Amerika’da yaşama geçirildi. Artık dünya güzellikler, barış, eşitlik, özgürlük gibi kavramlar, insan yaşamı ve içinde yaşadığımız doğa için hiç de güvenilir bir yer değildi.

Türkiye’de uygulanabilirliğinin sağlanabilmesi için bir Askeri Darbenin gerçekleştirildiği meşhur “24 Ocak kararları”, genelde tüm geri bıraktırmış ülkelerde uygulanmaya konulmuştu. Bu, Türkiye örneğinde olduğu gibi, kimi ülkelerde açık askeri darbelerle gerçekleştirilirken, kimi ülkelerde daha sivil görünümümlü aslında totaliter rejimlerle sağlandı. **Türkiye’de ve dünyada, İMF ve Dünya Bankası destekli bu yeni modelin, ekonomik krizleri aşmak, piyasa ekonomisini restore etmek, ödemeler dengesi sorununu ilelebet çözmek, dış boçları sorun olmaktan çıkarmak, ekonomilerin rekabetçi gücünü takviye etmek, ekonomileri dışa açmak, istikrarlı ve ‘sürdürülebilir’ bir büyüme sürecini başlatmak, istihdamı artırmak, gelir dengesi bozukluğunu düzeltmek, vb. için gündeme getirildiği söyendi.** Aradan geçen onca yıl da gösterdi ki; asıl amaç geri bıraktırmış ülkelerin borçlarının düzenli ödenmesini sağlamak, ihraç ürün fiyatlarını çökertmek, geniş kitlelerin satın alma gücünü bastırarak ihraç edilebilir bir mal stoğu ortaya çıkarmak, ama asıl önemli olan, bu ülkeleri her türlü ulusal kalkınmacı perspektiften uzaklaştırarak, ülke ekonomi yönetimlerini İMF ve Dünya Bankası aracılığında Emperyalizmin denetimine sokmaktı. Ve bu tam anlamıyla başarılıydı.

Gelişmiş ülkelerin bu yeni dönemde geri bıraktırmış ülkelere dayattığı ekonomik modelin köşe taşlarını neler oluşturuyordu: **Bir kere daha önce hükümetlerin kontrol ettiği döviz kuru ayarlamasının serbest bırakılması dayatıldı.** Ulusal paranın değerini belirleyecek olan “Serbest Piyasa Ekonomisinin” kendisi olmalıydı. Yüksek oranda enflasyon yaşayan ülkeler, Türkiye ve diğer Latin Amerika ülkeleri, örneğinde olduğu gibi halkın ulusal paralara olan güvenini yitirmesi sonucu dolar ulusal paraların yerini aldı. Bunun ekonomideki bir diğer anlamı, gelişmemiş ülkedeki kişinin dolara yönelerek Amerika’ya faizsiz kredi vermesi bir başka deyişle Amerika’nın dış açıklarını finanse etmesi anlamına geliyordu. Yani yoksul ülkelere doğru küresel boyutta büyük bir kaynak transferine yol açtı. Ulusal paraların dolar karşısında yitirdiği prestiji ve moral çöküntüyü de, psikolojik bir kayıp olarak değerlendirebiliriz.

Bu durum 1980'li yıllardan sonra değişti. Geliřmiř űlkeler, geri bıraktırılmış űlkelere yalnızca döviz kurlarının serbestleştirilmesini değil, fakat tüm sermaye hareketlerini serbestleştirmesini dayatıyordu. Böylece bu űlkeler sadece dolaysız yatırımlara değil, akışkan fonlar biçiminde hareket "mali sermaye"ye de tam olarak açılmış olacaktı. Zira uluslararası alanda fon bolluğu yaşanıyordu ve bunlara karlı alanlar yaratmak gerekiyordu. Döviz kurların dalgalanması ya da devaluasyon, bir űlkeye girip speklatif karlar yapıp űlkeleri terk etmeyi seven bu sermayenin hiç de hoşlanmadığı bir olaydı. Yine bir diğer dayatma da, sıkı para politikası uygulanması ve yüksek faizle tasarrufun teşvik edilmesi savunulur oldu. Bunun gerkesi ise faiz oranları yüksek olunca halk tasarruf ederek yatırıma yönelecek, yatırım űretimi artıracak, űretim ihracatı büyümeyi ve zenginliği artıracaktı. Ama bu hiç de böyle çalışmadı. Yüksek hazine faizleri ve hisse senetlerine gelen mali sermaye kısa sürede yüksek getiriye sahip oldu: Bu arada Devlet, İMF'nin baskısı ile parasını değerli tutmaya çalışıyordu. Ŭlkeye speklatif olarak giren sermaye, Devletin daha fazla direnci kalmayıp zorunlu devaluasyona gitmesinden önce űlkeyi terkedip, yeni bir űlkeye/pazara kaçıyordu. Ekonimist Korkut Boratav, 1990 ekonomik krizinin ardından Türkiye'nin aynı yolla kaybının 10-12 milyar dolar civarında olduğunu hesaplamıştır. Gülten Kazgan, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 18 űlkenin, büyük fon hareketlerine tanık olduğunu ve 1980'lerin sonundan bu yana peř peře mali krizler yaşadığını belirterek bu dönemde neredeyse dört katına çıkan dış borçların artmasının nedenini de bu sürece bağlamaktadır (Bkz Tablo II). İşte bu nedenle 1989-1999 arasında birikimli cari açıklar sadece 14 milyar doları bulmakta iken Türkiye'nin dış borçları 42 milyar dolardan 102 milyara çıkmış, yani 60 milyar dolar artmıştır. Bu olgunun arkasında cari işlem açıklarının çok daha űstnde yabancı kökenli sermaye girişinin gerçekleşmiş bulunması, ve sermaye girişlerinin %80-90'ının dış borç yaratan türden olması yatar.

Aynı űekilde 1993 yılında 24.7 milyar dolar i borca sahip Türkiye'nin, bugün Eylül 2003 itibarıyla 122.5 milyar dolarlık bir "i borç dağıyla boğuşur hale gelmiş", aynı dönemde 67.3 milyar dolarlık kısmen mütevazi bir dış borca karşın da, bugün 133.2 milyar dolarlık "dış borç sarmalına" ulaşmıştır. 1993 yılında 3 bin dolar olan kiři baři gelir, 10 yılda sadece yüzde 13 artarak 2003 yılında 3 bin 391 dolara yükseldi. 1993 yılında bin 548 dolar olan kiři baři borcun, 10 yılda yüzde 139 artarak 3 bin 706 dolara yükseldiği gözlenirken, 1993 yılında bin 456 dolar fazla veren kiři baři gelir-borç dengesinin, 2003 yılına gelindiğinde 315 dolar kırmızı bakiye verir hale geldiği görüldü. Bu süre içerisinde, her Türk vatandaşının cebinden bin 771 dolar "buhar olup" uçtu. 1993 yılında 92 milyar dolar i ve dış borç stoku bulunan Türkiye, 2003 yılında 255.7 milyar doları bulan ve 234 milyar dolarlık milli gelirini de ařan bir borç sorununu aşmaya alışıyor.⁽⁴⁾ Ve bu gelişme Türkiye'nin en çok ve en hızlı bir biçimde dışa açıldığı, IMF reçetelerini harfiyen yerine getirdiği dönemde gerçekleşmiştir.

Peki durum bu denli aşıkarken gelişmemiş űlkelerin hükümetleri bu yolu niye seçtiler. Öyle ya bir sürü ekonomist istihdam eden hükümetler neden, gelişmemiş űlkeleri her bir kaç yılda bir, büyük mali krizlere sürükleyen, muazzam dış borç yükü getiren dolaysız yatırımlar yolu ile gelen paraları daha sıkı denetim altına almadı alamadı? Bunun hem iç hem dış nedenleri var: Herřeyden önce 1980'lerle birlikte müthiş bir ideolojik bombardıman başladı. Küresel olmayan herşey kötü ve erimeye mahkumdu.

⁴ Milliyet Gazetesi ATO raporundan 03/09/2003

Bu mücadele öylesine yoğun yapıldı ki, gelişmiş ya da gelişmemiş ülkelerde buna inanmayan ve hizmet etmeyen her birey dinazor ilan edilip kelimenin tam anlamıyla susturuldu. Çünkü dışarıdan ülkeye sermaye girişinin karşısında olmak vatan hainliği ile eş tutulmakta idi. Böylelikle mücadele önce ideolojik alanda kazanıldı. Küreselleşmenin bir parçası olan mali piyasaların serbestleştirilmesinin önü açılmış oluyordu. İkinci olarak geri bırakılmış ülkelerin resmi dış yardım almaları zorlaştırılarak, bu ülkelerin yasal mevzuatlarını uluslararası fonlara cazip olabilecek şekli vermeye yöneltildiler. İşçi ücretlerinin düşük tutulması sosyal bunalımların, toplumsal taleplerin askeri yöntemlerle bastırılması gibi uygulamaların yer aldığı bir “demokrasi modeli” benimsendi.

Öte yandan hiç bir hükümet giderlerini, hiç bir toplumsal kesimin sevmediği bir yöntem olan vergi toplama ile finansa etmek istemez. Sonuçta bono tahvil ya da hisse senetleri dediğimiz dolaylı yatırım aracılığı ile gelen paralar, ekonomiyi rahatıyor; iç piyasayı canlandırıp, ithalatı artırıyor, mal bolluğu yaratarak bir anlamda geçici de olsa enflasyonu frenliyor ve yapay da olsa bir büyümeye neden olurdu. Tüketim kaynaklı sağlanan bu büyüme yerli parayı da yapay olarak güçlendirdiğinden, geri bırakılmış ülkelere gelişmiş ülkelere olabilecek ihracatı engelleyerek, bu ülkelerin ekonomilerinde de bir rahatlama sağlıyordu. Ne var ki bu her yapay büyümenin ardından olduğu gibi, bu yolla elini kolunu sallayarak ülkeye giren paranın aynı yolla ülkeyi terketmesinin ardından mali krizler kaçınılmaz oluyordu. İşte 1987’deki Amerika borsa krizinin sonrasında, spekülatif sermayenin geri bırakılmış ülkelere yönelmesi sonucu bu ülkelerde kronik hale gelen ekonomik krizlerin ardında da, 14 milyarlık cari açığa rağmen 60 milyar dolar kadar artan dış borcun ardında da bu süreç yatmaktadır ki, bu politikalar İMF ve Dünya Bankasının politikalarıdır.

Yukarıda çizilen resime dikkatlice bakıldığında diğer dayatmaları anlamak daha bir kolaylaşıyor elbette: Ulusal ekonomilerin, uluslararası mali sermayeye ve emperyalist ülkelere kaynak aktarması sonucu ortaya büyük bir açık çıkmıştır. Dolayısıyla bir şekilde birilerinin, ortaya çıkan bu açığı kapaması gerekmektedir: Bu da “Geniş Kitleler” olmuştur. **Kamu harcamalarının kısılması yoluyla bütçe açığının küçültülmesi** dayatması, bu bedelin halklar tarafından ödenmesinin yolunu açmıştır. Bu da dışarıya kaynak aktarma nedeniyle oluşan bütçe açığını kapatamadığı, dış borç ödeme güçlüğü ortadan kaldıramadığı için, **kamu iktisadi kuruluşlarının özelleştirilmesi** dayatılmıştır. Bir zamanlar ulusal gurur olarak değerlendirilen, kar eden verimli kuruluşlar “**kamusal olan her şey kötüdür**” ideolojik söylemi eşliğinde satılmaya başlanmıştır. Bu kurumlar öyle ucuza satılmıştır ki, çoklukla alan kişi ya da kuruluşlar tarafından ekonomik faaliyetlerine son verilerek üzerinde kurulduğu toprakların değerlendirilmesine gidilmiştir. Aşağıda ele alınacak örnek sermayenin serbestçe dolaşması ve özelleştirmenin nasıl bir arada ve uyum içinde çalıştığını anlatması açısından çarpıcıdır.

Türkiye, 1990’lı yılların başında biri Amerika ve diğeri de Avrupa Topluluğu ile olmak üzere, karşılıklı yatırımı artırmak için iki MAİ (Multilateral Agreement on Investment - Çok Taraflı Yatırım Anlaşması) anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmalara göre ABD’li, Avrupa’lı ya da Türkiye’li bir girişimci serbestçe bir diğer ülkede yatırım yapabilecektir. Yine anlaşmalara göre, ABD’li ve Avrupa Topluluğuna üye yatırımcı otomatik olarak bu yatırımlarında kendi ülkesinden getireceği işçileri çalıştırma hakkına sahip olmaktadır. Ancak Türkiyeli yatırımcı böyle bir hakka sahip değildir, Türkiye’den işçi götürüp bu işyerlerinde çalıştıramaz . Bu anlaşmanın sonuçlarını değerlendirirsek

şöyle bir sonuç çıkıyor karşımıza: Sermaye hareketlerinin önündeki tüm engeller karşılıklı olarak kaldırılmış bir başka değişle sermayenin küreselleşmesi sağlanmış. Böylelikle ucuz emek gücünün kapıları, gerek ABD’li gerekse Avrupalı yatırımcıya sonuna kadar açılmıştır. Bu yatırımcı, gittiği ülkede üreteceği mal ve hizmetleri komşu ülkelere de satarak ihracat teşviki de alabilecek, ve de belkide hiç vergi ödemeden karına kar katacaktır. Yine pratikteki uygulamalardan görüldüğü gibi, “eskilerin değimiyle, mühür onda olduğundan Süleyman da o olacak” bir yabancı yatırımcı olmasına rağmen alınacak her ekonomik ve siyasal kararda en çok söz hakkına o sahip olacaktır. **“Her şeyin satılık olduğu içinde yaşadığımız dünyada, insanların değeri de serbest piyasa⁵) ekonomisi tarafında belirlenmekte, bir başka değişle bir insanın değeri onun satın alma gücüne eşit olmaktadır”**. Gelişmiş ülkenin iş gücü marketi yabancı ülkenin işçisine giriş hakkı verilmediği için korunmuş olacaktır. Bu yatırım, geri kalmış ülkede istihdam yaratacağı için, yerel politikacıya da ekonomiye de kısmide olsa nefes aldırarak, bir şekilde de olsa yerel ekonomiye pozitif bir katma değer yaratacaktır. Dolayısıyla bunda eleştirilecek bir nokta olmaması gerekir, “böylesi bir girişimi eleştirenlerin iyi niyetinden şüphe etmek gerekir” diye düşünülebilir. Ancak olaya bir de şu yönüyle bakmayı tercih edelim diyorum: 1990’lı yılların başında Türkiye’de tüm şeker fabrikaları özelleştirildi. Yabancı sermaye kendisi pazar ve alt yapı yaratmaktansa, alt yapısı kurulmuş pazarı hazır ve genellikle tekel konumundaki yatırımları tercih etmekte olduğundan bu fabrikalara talip oldu ve bir Fransız şirketi bu fabrikaları aldı. Anlaşmaya göre fabrikaların önceki sahibi, TC Devleti, işçilerin tüm kıdem tazminatlarını yüklenmekte idi. Bu şirket ilk iş olarak eski işçilerin tümünün iş akidlerini fesh etti ve bunun sonucu olarak kıdem tazminatları da dahil tüm masraflar devlet tarafından ödendi. Daha sonra yine bu işçiler asgari ücret üzerinden işe alındı, işçilerin sendikası olmaları da engellendi. Önceki dönemde yemek ve kafeterya gibi işçilere sosyal hizmet sağlayan tüm birimler taşaronlara verildi. Şu ana kadarki kazananları ve kaybedenleri gözden geçirelim. Kaybedenler; Devlet, bir yandan Şeker fabrikalarının (ki kar getiren en önemli Kamu İktisadi Teşekkülleri idi) getirdiği kardan olurken diğer yandan tüm işçilerin kıdem tazminatlarını ödemek zorunda kaldı. Devletin kaybı yalnızca bununla sınırlı kalmadı, bu kuruluşlarda çalışan işçilerin ödediği vergilerdeki önemli oranda düşüşler nedeni ile de zarara uğradı. Yerel Ekonomi; kısa vadeli kar düşüncesi ile hareket eden Şirket yatırımları da durdurunca, bu fabrikalara at yapı hizmetleri veren yerel işletmeler de de kaybetmeye, işçi çıkartmaya ve daha az vergi ödemeye başladılar. İşçiler; aldıkları kıdem tazminatları ile kısa süreli bir refah sağladılarsa da, bu para yüksek enflasyon ortamında kısa sürede eridi, ve bir yıl içinde her yönüyle örgütlülükten yoksun, yoksulluk sınırı altında, asgari ücretle çalışan mevsimlik işçilere dönüştüler. Tüketici; Cumhuriyet tarihinin hiç bir döneminde şeker de dahil hiç bir malın fiyatında düşüş görülmedi, dolayısıyla özelleştirme rekabet ve ucuzluk getirmedi.. Firma; Çok kısa sürede karını katlayan fabrikalara sahip oldu. İhracat teşviki nedeniyle Yurt dışına çok ucuza şeker satmaya başladılar. Dışarıya satılan şekerin fiyatı o kadar ucuzdu ki İran, Türkiye’den aldığı şekerleri tekrar Türkiye’ye ihraç edebildi. Çünkü ihraç şekerin fiyatı hala bu şirketin iç piyasaya sürdüğü şekerin fiyatından ucuzdu. Fransız firma bu fabrikaları, ödediği paranın iki katına bir Türk firmasına satarak

---

⁵ Her ne kadar Piyasa teriminin önüne Sebest terimi konularak bir tanımlamaya gidilmeye çalışılıyorsa da, ben sistemin sonuçlarına baktığımda Piyasanın serbest olmadığını aksine kanlı baskıcı bir diktatör olduğuna inanıyorum.

kısa sürede ülkeyi terk etti. Politikacı; özelleştirmede gösterdiği kararlılık ve cesaret nedeniyle IMF ve büyük sermayenin hizmetindeki Basının hipnozu altındaki “büyük halk” tarafından ödüllendirilip yeniden iktidara getirildi. Türkiye halkları; her zamanki gibi kaybedenlerin en başında yer aldı. Artan dış ve iç borcun sırtlayıcısı oldu, kemer sıkmaya devam etmek zorunda kaldı. Ve yabancı yatırımcı geldiği gibi, “daha ucuza emek gücü bulma”nın verdiği dayanılmaz hafifliğinde yeni ufuklara yöneldi.

“Özelleştirme niçin yapılıyor” sorusuna yanıtı yukarıdaki örnekten de çıkarılabileceği gibi çok açıktır: Cazip hale gelen altyapı sektöründeki rantın çok uluslu şirketlere aktarılması, Yeni Dünya Düzensizliğine entegrasyon sağlamak, yani sömürgeleşmeyi peçinlemek, dış ve iç borçların kapatılması, emeğin disipline edilmesi, düşük ücret, örgütsüzleştirme, güvencesizleştirme politikalarının hayata geçirilmesi, kara para aklamak için (Özelleştirmeye, özellikle mafya şirketlerinin talip olması), siyasilerin patronaj ilişkileriyle kendi çevresindekileri kalkındırmak, siyasi geleceklerini garantiye alabilmek, bu ulusal kaynakların belli çıkar guruplarına aktarılması için (ihalelerin hükümete yakın şirketlere ve medya kuruluşlarının sahiplerine verilmesi), anayasada öngörülen sosyal devletin tasfiye edilmesi, jandarma devletine dönüş, sosyal harcamaların azaltılarak kuralsızlaşan bir ekonomi ortamının yaratılması, kalitesiz ve verimsiz hizmetle daha fazla kâr elde etmek, kamusal mülkiyette ideoloji saldırıları yoğunlaştırmak, yerli sermayenin uluslararası sermaye ile bütünleşme isteğini karşılamak, toplumsal yaşamda halkın gücünü azaltmak, sermayenin egemenlik alanını genişletmek, ulusal doğal kaynakların ve ekonomik değerlerin, çok uluslu şirketlerin kullanımına ve sömürü ağına sunmak, kapitalizmi seçeneksiz bir sistem haline getirmek, eski teknolojilere pazar yaratmak için diyebiliriz.

Bu arada geri bırakılmış ülkelerdeki nüfusun büyük bölümü de unutulmadı: **Tarım kesimi üzerindeki desteklerin kaldırılması, taban fiatlarının düşük tutulması** istenir oldu. Bu arada yapılan düzenlemelerden karlı çıkan tek kesim ise, yüzlerce düzenleme ile vergi indirimi sağlanan büyük sermaye oldu. Örneğin 1995'lere geldiğinde gelir vergisi oranının yüzde 40 civarında olduğu Türkiye’de, bankaların vergi indirimlerinin ardından ödediği vergi gelirlerinin ancak yüzde 4.5’ine karşılık geliyordu. Dolayısıyla vergi yükü de dolaysız ve Katma Değer Vergisi gibi dolaylı vergi türleri ile geniş halk kitlelerinin sırtına bırakılıyordu. Bunun gerekçesi de hazırды, sermaye yatırım yapacak ellerde hızla toplanmalı.

Geri bırakılmış ülkelere dayatılan yeni ekonomik modelin getirileri tahmin edidiği gibi oldu. Üretim, yıllık gelir artış hızı düştü (Bkz Tablo III), işsizlik, dış borçlar, dışa bağımlılık ve içerideki sosyal adaletsizlik arttı. UNCTAD 1998 Ticaret ve Kalkınma Raporu’ndan dünya ölçeğinde elde edilen verilere göre, gelir eşitsizliğini gösteren Global Gini katsayısı, 1965’te 0.66; 1980’de 0.68; 1990’da da 0.74’e yükselmiştir. Yine BM İnsani Gelişme Raporu’na göre, 1990’ların sonunda dünya nüfusunun en zengin ülkelerde yaşayan %20’lik bölümü dünya hasılasının %86’sına, en alt dilimindeki yüzde %20’si de %1’ine sahiptir. Dünyada günde 2 doların altında gelirle yaşayanların sayısı 3 milyarı bulmaktadır. Eğer en alt yoksulluk sınırını 1 dolar kabul edersek, 1990’ların ortasında, gelişmekte olan ülkelerin toplam nüfusunun %33’ünü meydana getiren 1.3 milyar insan bu sınırın altında gelir elde etmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) hesaplamalarına göre gene 1 doları sınır alırsak, bu sınırın altında yaşayan insanların genel nüfusa oranı, 1985-1990 arasında, Sahra Afrikası ülkelerinde yüzde 53.5’ten

54.5'e, Latin Amerika'da 23'ten 27.8'e çıkmıştır. 1990-1998 arasında, 80 ülke on yıl öncesinde olduğundan daha az ortalama gelir elde etmiştir.

Yeni Dünya Düzensizliği olarak tanımladığımız bu dönem, ekonomik yaşamda, rakamlardan da anlaşılacağı gibi dünya yoksullarının aleyhine sonuçlar doğurmuştur. Peki ya zengin ülkelerdeki sonuçları açısından nasıl bir tabloyla karşı karşıyayız. Şimdi bu sorunun cevabını araştıralım.

Uygulamaya konulan ekonomik program bir süre de olsa Gelişmiş ülkelerinde büyümeyi sağlayabildi. Tablo IV'den de görüleceği gibi, büyüme hızlanırken, enflasyon ve işsizlik kontrol altına alınabilmiştir. Ancak bu, gelişmiş ülkeler arasında bir uyum sağlandığı anlamına gelmemelidir. Aksine yeni ekonomik düzende, Gelişmiş ülkeleri arasındaki rekabet ve uyumsuzluklar da artmaya başladı. Sonuçta 1980'li yılların sonuna gelindiğinde Dünya üç bloka ayrıldı: ABD etkisinde beliren Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA), Avrupa'da iyice şekillenen AB ve Japonya ekseninde oluşan Uzak Doğu pazarı.

Aşağıdaki Tablo IV ve V'den de anlaşılacağı gibi, gelişmemiş ülkeler aleyhine çalışan süreç, gelişmiş ülkelerdeki ekonomik yapıyı güçlendirip büyümeyi sağlamış, işsizliği ve enflasyonu ciddi oranlarda düşürmüştür.

Fakat hemen belirtmek gerekir ki, emek yoğun sermayenin, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında hemde hiç denecek kadar ucuz kalan emekten faydalanmak için geri bırakılmış ülkelere kaçması sonucu gelişmiş ülkelerindeki işsizlik kronikleşmiş denilebilir. Bu bir şekilde sermayenin işine de gelmekte, hazır yedek iş gücünün varlığı emekçi sınıflar üzerinde baskı oluşturarak ücretleri düşük tutabilmektedir. Öte yandan sermaye, Gelişmiş ülkelerinde de alım gücü olan bir pazara ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle bazı önlemleri de almaktan geri kalmamaktadır. Bir sonraki bölümde de göreceğimiz gibi, askeri müdahalelere kadar uzanan göçmen politikaları da dahil olmak üzere bir dizi önlemlerle sınırlar insan hareketlerine karşı daha sıkı korunmaya çalışılmaktadır.

Tablo IV Merkez Ülkelerde Gayrisafi Yurt İçi Hasılanın Sabit Fiatlarla Artış Hızı (GSYİH), İşsizlik ve Enflasyon oranları⁶

Yıllar	GSYİH (%)			Enflasyon (%)			İşsizlik (%)		
	AT-12	ABD	Japonya	AT-12	ABD	Japonya	AT-12	ABD	Japonya
1984-90	3.0	2.8	4.6	5.3	3.8	1.4	9.9	6.3	1.4
1990-95	1.0	2.6	1.0	4.0	2.4	0.9	11.5	5.5	2.3
1991-93	1.1	1.0	2.5	4.6	3.0	1.9	9.8	7.1	2.1
1996-97	2.0	3.8	0.5	1.5	1.5	0.5	10.5	4.0	3.5
1998-00	3.1	4.1	0.6				7.8	4.2	4.7
2001	1.6	0.3	-0.6	2.4	2.8	-0.01	7.4	4.7	5.0

⁶ World Bank, World Development Report Yıllık Raporlar 1981-1997 Aktaran Gülten Kazgan Küreselleşme Ve Ulus Devlet, İstanbul Bilgi Üni. Yayınları, İstanbul 2000. 1998 yılı sonrası veriler OECD İnternet sayfasındaki Yıllık İstatistikler'den derlenmiştir.

Tablo V Gelişmiş Ülkelerdeki Ortalama Olarak Kar Hadleri Yıllık Ortalama % ⁽⁷⁾

Dönem	ABD	Japonya	Almanya	Fransa	İtalya	İngiltere	Kanada
1970-79	14.0	17.9	11.8	12.6	11.4	10.1	15.0
1980-84	14.0	13.6	10.5	10.5	11.9	9.1	17.9
1985-89	16.3	15.0	11.9	13.2	14.0	10.0	19.4
1990-95	17.6	14.6	12.8	14.6	14.5	10.6	17.9

Yine bu dönemde sermayenin muazzam ölçüde merkezileşmesi sağlanmıştır. Örneğin dünyanın en büyük ekonomisine sahip ABD’de, en büyük elli ABD sanayi şirketinin varlığı GSYİH’nın yüzde 37’sine, İngiltere’deki on şirketin varlığı GSYİH’nın yüzde 41’ine ulaşmıştır⁽⁸⁾. Bu rakamlar yüz yılın başlarında sırasıyla 16 ve 5 dir. Daha da çarpıcı olan, 1999’da en büyük 500 şirketin toplam geliri dünya toplamının yüzde 43’ünü oluşturmasıdır.⁽⁹⁾

Sıradan insanı aldatmak için güzelleştirilen deyimleriyle “küreselleşme” ya da daha akademik olduğu varsayılarak bazılarının kullandığı “globolleşme”, benim ise “emperyalizm” sözcüğü ile tanımladığım süreci şu rakamlar daha iyi anlatacak ve kimin haklı olduğunu, hangi tanımın daha gerçekçi olduğunu gösterecektir. Birleşmiş Milletlerin 1993 Dünya Yatırım Raporuna göre Çok Uluslu Şirket sayısı (ÇUŞ) 37 bindir. Bu şirketlerin yüzde 90’ının genel merkezleri gelişmiş kapitalist ülkelerdedir. 1987’de Genel Merkezleri ABD’de olan hizmet sektöründeki çok uluslu şirketlerin satışlarının yüzde 70’i, taşınmazlarının yüzde 60’ı yine ABD’dedir. Satışlarının ve mallarının geri kalanları da Kanada ve Avrupada’dır. Servis sektöründeki ÇUŞ’lerin satışlarının yüzde 93’ü ve taşınmaz mallarının yüzde 81’i yine ABD’dedir. Bu durum Avrupa ve Japonya’da sırasıyla yüzde 70-90 ve 75-97’dir. Diğer bir değişle herşey vatan sınırları içinde kontrol altındadır. Peki “küreselleşme” bunu nasıl etkilemiştir. Genel Merkezleri İngiltere’de olan üretim sektöründeki ÇUŞ’lerin taşınmaz mallarının 1987’de yüzde 52’si 1993’de yüzde 62’si vatan toprakları içindedir. Genel Merkezleri ABD’de olan üretim sektöründeki ÇUŞ’lerin taşınmaz mallarının 1987’de yüzde 67’si 1993’de yüzde 73’ü vatan toprakları içindedir. Genel Merkezleri Japonya’da olan üretim sektöründeki ÇUŞ’lerin taşınmaz mallarının 1987’de yüzde 64’ü 1993’de yüzde 75’i vatan toprakları içindedir. Yine 1992’de yabancı yatırımın yüzde 75’i dünya nüfusunun yalnızca yüzde 14 ünün yaşadığı Kuzey Amerika, Avrupa ve Japonya’ya gerçekleşmiştir. Geri kalan yüzde 25’in yüzde 66’sı da diğer on ülkeye yönelmiştir. Diğer bir değişle yabancı yatırımın yüzde 91.5’uğu dünya nüfusunun yüzde 28’nin yaşadığı topraklara yönelmiştir.⁽¹⁰⁾ Amerikaya giden bir yabancı yatırımcının ABD devleti ile pazarlık gücü Türkiye’ye gelen yabancı yatırımcının Türkiye devleti ile pazarlık gücü karşılaştırıldığında tablo daha bir çıplak şekilde ortaya çıkacaktır. Hatırlanırsa 1974 Kıbrıs Savaşı sırasında Türk Hükümetinin, Türkiye’de üretim yapan Çok Uluslu Aktaş Petrol Şirketinden olan uçak lastiği talebi, “üretimi yapılmadığı” gerçeğiyle geri

⁷ Kaynak Sawyer, 1998, Tablo 1 OECD 1996 tablolarından hesaplanmıştır aktaran age Kazgan

⁸ Göran Therborn New Left Review 10, Tem-Aug 2001 sf 87-110

⁹ Fortune 24 Temmuz 2000 Aktaran Göran Age.

¹⁰ “Globalisation”, Neo Liberalizm and Capitalist Austerity Drive by Doug Lorimer 17th National Conference of the Democratic Socialist Party. Sydney January 3-8, 1997

çevrilmişti. O dönemde ABD baskısı ve ambargo cenderesindeki Türk Hükümetine uçak lastiğini vermeye, bir tek Libya cesaret edebilmişti. “ABD’de üretim yapan bir ÇUŞ’un ABD öncülüğündeki güçlerin Irak’a saldırısı ve istilası sırasında aynı tavrı ABD devletine karşı takınabilmesi mümkün mü” sorusunun yanıtı kuşkusuz hayır olacaktır.

Ergin Yıldızoğlu, “küreselleşme sürecini, neo-liberal politikaların ve yeni teknolojinin de etkisiyle, ülkeler, bölgeler arasındaki bağlardaki artışlar, mali sermayenin dolaşımındaki büyük bir hızlanma ve genişleme olarak” tanımlayarak şöyle devam etmektedir; “tüm bunlar, gelişmiş ülkelerdeki mali piyasalarda, özellikle ABD’de, yüksek teknoloji sektörü hisse senetleri endeksi Nasdaq’ta büyük bir tırmanışa yol açtı. Rivayete göre, artık yeni ("yumuşak" - soft/sanayi ürünlerine değil bilgiye dayanan) bir ekonomide yaşıyorduk. Klasik ekonomi ve ona ilişkin teorik varsayımlar geride kalmıştı. Hatta Dow Jones Endeksi 36.000’e bile çıkabilirdi (Newsweek). Bu "yeni (yumuşak) ekonominin" , mali sermayenin simgesi Dünya Ticaret Merkezi kulelerine sapanan iki uçak, bu düşünsel evrende büyük bir çatlak yarattı. Bu çatlaktan içeri yalnızca Amerikan halkının yıllardır kendini koruyabileceğini sandığı ("Böyle şeyler burada olmaz!"), yalnızca TV ekranlarından, Hollywood filmleri yoluyla kurulmuş fanteziler olarak izleyebildikleri "dışarıdaki şiddet" (küreselleşmenin "gerçeği") girmekle kalmadı, aynı zamanda küreselleşme sürecinin tüm zaafları da gözler önüne serildi.”⁽¹¹⁾

Peki neydi dünya mali piyasalarında yaşanlar? Sıradan insanın gündelik yaşamını nasıl etkilemişti. Borsa piyasasının cirosu, dünya toplamına oranla 1990’da yüzde 28 iken bu oran 1998’de yüzde 81’e ulaştı. Dünyanın en büyük ekonomisi konumundaki ABD’de borsa piyasası sermaye oluşumunun GSYİH’ye oranı 1980 yılında yüzde 40, 1990’da yüzde 55, 2001 yılının başlarında yüzde 150’lere ulaşmıştır.⁽¹²⁾ Görüldüğü gibi rakamlar, ekonomilerin yada şirketler değil kağıt piyasalarının büyüdüğüne işaret etmektedir. Mali sermayenin böyle büyümesi, spekülatif işlemler aracılığıyla gelişmemiş ya da Güney Kore gibi gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ülkelere kaynak aktarımını daha da kolaylaştırmıştır.

Peki ya bu dönem “Gelişmekte Olan Örnek Ülkeler” olarak gösterilen “Asya Kaplanlarına” neler getirmiştir? Asya krizi üzerine yapacağımız şu değerlendirme tüm gerçekliği gözler önüne serecektir: 1980’li yıllarla birlikte Asya ülkeleri yabancı yatırımcıyı çekme açısından yıldızı parlayan ülkeler haline gelmişlerdir. Bu ülkelerin ihracatları 1988-1995 yılları arasında ortalama yüzde 22.8 büyümektedir. Ve bu ülkelerin ekonomik büyümeleri de (ki bu dönem içerisinde ortalama yüzde 15 dir) ihracattaki büyümeye dayanmaktadır. Yıl 1996’ya gelindiğinde Singapur, G. Kore, Hong kong ve Taiwan’ın ihracatlarının büyüme hızı aniden yüzde 4.6’lara düşmüştür. Aşırı üretimden kaynaklanan bu durum bu ülkelerin ekonomisinde sorunlar yaratınca bu ülkeler de borç için IMF’in kapısını çalmıştır. IMF’de dünyanın diğer örneklerinde olduğu gibi bu ülkelere de yardımın koşulu olarak, Neo-Liberal reform paketini önermiş bunları yaşama geçirtip bu ekonomileri de kendi denetimi altına almıştır. Burada gelin bir IMF yetkilisine kulak verelim: **“1990’ların başında Doğu Asya ülkeleri mali ve sermaye piyasalarını serbestleştirdi. Bunu, daha çok sermaye çekmeye ihtiyaçları olduğu için**

¹¹ Ergin Yıldızoğlu Dünya Ekonomisine Bakış Cumhuriyet- 24 Eylül 2001

¹² World Development Indicators, Washington, DC 2000 Table 5.2 Dagens Nyheter, 12 April 2002 Aktaran Göran Age

değil (tasarruf oranları yüzde 30 ya da daha fazlaydı) uluslararası baskılar ve özellikle ABD Hazinesi'nin baskısıyla yapmak zorunda kaldılar. Bu değişiklikler, uzun vadeli yatırım yapmaya gelen sermayeden farklı olarak; günlük, haftalık ya da aylık azami kar peşinde koşan kısa vadeli sermayenin bu ülkeleri istila etmesine yol açtı. Tayland'da kısa vadeli sermaye girişi, gayri menkul fiyatlarında bir patlamaya neden oldu. Amerikalı'lar dahil, bütün dünyadaki insanlar, gayri menkul fiyatlarıyla şişen her balonun, er geç kıyıcı sonuçlarla patlayacağını öğrenmişlerdi. Sermaye aniden geldiği gibi aniden çıkar. Herkes, aynı anda parasını kurtarmaya çalışırken çok büyük iktisadi sorunlar doğar..... IMF, 1997'de Tayland'a sıkı bir maliye (denk bütçe) ve para politikası önermiş ve bunu yardım almanın önkoşulu yapmıştı. IMF yöneticilerine göre bu sıkı politika Tayland ekonomisine yeniden güven duyulmasını sağlayacaktı. Kriz diğer Doğu Asya ülkelerine yayıldığı ve bu politikanın başarısızlığının kanıtları çoğaldığı halde, IMF gözünü kırpmadan, yardım için kapısını çalan her ülkeye aynı ilacı verdi. Bunun yanlış olduğunu düşündüm. Doğu Asya ülkelerinde zaten bütçe fazlalığı vardı ve sıkı para politikası uyguluyordu. Enflasyon düşüktü ve düşmeye devam ediyordu. (Örneğin, Güney Kore'de enflasyon yüzde 4'tü.) Problemi yaratan, Latin Amerika'daki gibi har vurup, harman savuran hükümetler değil, özel sektördü, yani gayri-menkul spekülasyonu yapan bankacılar ve diğer borçlananelerdi.

Bu koşullarda sıkı tasarruf önlemlerinin, Doğu Asya ülke ekonomilerini iyileştirmesi bir yana, bunları hızla iktisadi yavaşlamaya ve hatta krize sürükleyeceğinden korkuyordum. Yüksek faiz oranları zaten borçlu Doğu Asya firmalarını iflasa sürükleyebilirdi. Hükümet harcamalarının kısılması ise ekonomiyi daha da küçültecekti..... IMF'ye göre bütün istenilen Doğu Asya ülkelerinin ekonomik yavaşlama dönemlerinde bütçe denkliliğini sağlamasından ibaretti..... IMF bildiği yolda yürümeye devam etti; hükümet harcamalarının azaltılmasını talep etti. Ekonominin daraltılmakta olduğu bir dönemde, her zamandan daha önemli olan, yiyecek ve yakıt gibi temel ihtiyaç mallarına uygulanan sübvansiyonlar (destekler) kaldırıldı. Ocak 1998'de işler öylesine çığrından çıkmıştı ki, Dünya Bankası'nın Doğu Asya'dan Sorumlu Başkan Yardımcısı Jean Michel Severino Asya'daki iktisadi felaketi tanımlamak için o çok korkulan iki sözcüğü, "ekonomik gerileme" ve "deprasyon"u kullanmak zorunda kaldı..... Krizden etkilenen ülkelerin kiminde üretim yüzde 16'dan daha çok düşmüştü. Endonezya iş dünyasının yarısı ya iflas etmiş ya da buna çok yakın bir durumdaydı. Bu nedenle, ülke düşük kur politikasının avantajını kullanarak ihracat olanaklarından bile yararlanamadı. İşsizlik en az on kat artarak fırladı, gerçek ücretler tepetaklak olup hızla düştü ve bütün bunlar hiçbir güvenlik sisteminin olmadığı ülkelerde yaşandı. IMF, Doğu Asya ülkelerine güven duyulmasını sağlayamadığı gibi, bölgenin toplumsal dokusunu da zedeledi....."Nasıl oluyor da akıllı, hatta parlak insanlar bu kadar berbat politikalar üretebiliyor?" sorusuyla sık sık karşılaşmaktayım. Örneğin, Doğu Asya krizinin merkezinde iflaslar ve ödeme güçlükleri gibi mikroekonomiye ait olgular yattığı halde, krizi analiz etmek için kullanılan makroekonomik modellerin, mikro temelleri yoktu; dolayısıyla iflaslar hiç hesaba katılmadı. Acaba IMF'nin Doğu Asya ülkelerine yönelttiği sert eleştiriler, kendi kusurlarını örtmek için dikkatlerin başka tarafa yönlendirilmesi miydi? En önemlisi, ABD ve IMF bu politikaları, Doğu Asya'ya yardımcı olacağını düşünerek

mi dayattılar, yoksa bunların ABD ve gelişmiş, sanayileşmiş dünyanın mali çıkarlarına yarayacağına inandıkları için mi uyguladılar?”⁽¹³⁾

Bu güne kadar yaşananlar yukarıdaki yanıtlardan her ikisinin de doğru olduğunu göstermektedir. Daha da ötesi, Asya'daki ekonomik kriz, yeni sömürgecilik boyunduruğundan kurtulmuş kapitalist yol için bir model olarak bölgeye sunulan ve Yeni Endüstrileşen Ülkeler diye adlandırılan efsaneyi deşifre etmiştir. Dünyadaki sömüren ve sömürülen ülkeler arasındaki bölünmenin altı bir kez daha çizilmiş, bir zamanlar azgelişmişlik çemberini kırdığı söylenen bir avuç Asya ülkesi tam da kapı da emperyalistlerce durdurulmuşlardır.⁽¹⁴⁾

Görüldüğü gibi süreçten en karlı çıkan her zaman olduğu gibi güçlüler olmuştur. Sonuç olarak uygulanan ekonomik modeller sonucu, yaşadığımız ülkede dahil olmak üzere, tüm dünya da zenginlerle yoksullar arasındaki fark giderek büyümüştür. Gelir dağılımları hemen her ülkede inanılmaz ölçülerde bozulmuştur. Buna paralel olarak dünyanın gelişmiş ve gelişmemiş ülkeleri arasındaki ekonomik çarpıklık gelişmiş ülkelerden yana daha da bozulmuştur. Dünyanın gelişmemiş bölgelerindeki ekonomik geriliği yönetimlerdeki çürümeye rüşvet ve yolsuzluklara yanlış yönetimlere bağlayarak dünyayı uyutmaya, gerçekleri bir kez daha saptırmaya çalışan batı dünyası, ENRON (ki ilişkiler Beyaz Saraya kadar uzanmaktadır), WORLD COM, HIH ya da ANSET gibi dev şirketlerin birer birer kağıttan kuleler gibi yıkılması sonucu suç üstü yakalanmıştır.

Kimlerine göre dünya ekonomisinin lokomotifi konumundaki Amerika'da iktidara gelen Bush ekibi ile birlikte Küreselleşme hız kaybetmeye başladı: “Bush yönetimi bir öncekinden farklı olarak, mali sermayeden çok, genelde sanayi ile; özelde enerji, silah, kimya, otomotiv sektörleriyle yakından bağlantılı bir ekip. Gücünü "gerçek ekonomiden" alan bu ekip için üretim birimleri, mal piyasaları, doğal kaynaklar (toprak), ulus-devletler, mali sermayenin sevgilisi internetin sanal alanından, "ulus-devlet sona eriyor" fantezilerinden çok daha önemli (Bu noktada, isterseniz, klasik emperyalizmin yayılmacılığının hedeflerini anımsayabiliriz). Üstelik bu ekip, mali sermayenin denetimsiz dolaşımını, yeni teknolojinin denetimsiz kullanımını, küreselleşme karşıtı tepkilerin bir ABD düşmanlığına dönüşmesini ulusal çıkarları açısından çok sakıncalı buluyor.”⁽¹⁵⁾

Yine de kısa sürede yaşadıklarımız bize, zengin ile yoksul arasındaki ekonomik ilişkilerde çok fazla şeyin değişmediğini, zamanın hala yoksulların aleyhine çalıştığını göstermektedir. Kapitalist ekonomik sistemin karşılaştığı her sorun için ürettiği çözüm, çözümsüzlüğünü beraberinde getirmekte, bir başka deyişle sistem her krizde kendi mezarını daha bir derin kazmakta, kazmaya devam etmektedir. Yine de farklı bir dünya tasarımının yaşama geçmesi ancak ve ancak bir şekilde siyasal iktidarı ele geçirmekle mümkündür.

Bu bölümü, yine bir Dünya Bankası uzmanının şu saptamaları ile bitirmekte yarar görüyorum. “Dünyanın zengin ülke temsilcileri, tüm dünyanın ticaret bakanlarının katılacağı Meksika'daki bir resorttaki toplantıda, neden dünyanın en yoksul ülkelerinin hala fakir ülkeler olarak kalacaklarını açıklayacaklar... Birleşmiş Milletler Gelişme

¹³ Bir İktisatçının İtirafı Josep Stiglitz Evrensel Gazetesi Yazı Dizisi 2-3 Mayıs 2001

¹⁴ İmperyalizm and the Asian Crisis Statement by the Democratic Socialist Party

¹⁵ Ergin Yıldızoğlu Agm

Programı ve Dünya Bankası İstatistiklerine göre gelişmiş ülkeler kendi çiftçilerini desteklemek için 311 milyar Amerikan Doları harcamaktadırlar. Yabancı yardım oranı ise yıllık 52 milyar Amerikan Doları civarında kalmaktadır ki bu paranın çok büyük bir bölümü yine temin anlaşmaları ile yardım kaynağı ülkeye geri dönmektedir... Oysaki Yardım kuruluşu olan OXFAM'ın hesaplamalarına göre, Afrika, Asya ve Latin Amerika'nın herbiri dünya ihracatı içindeki kendi paylarını yüzde bir oranında artırabilse, inanılmaz büyüklükte bir gelir artışı bu kıtalardaki 128 milyon insanın yaşamında büyük bir değişim sağlayacaktır.”¹⁶) Graham Barrett, **Zenginleri Desteklemek İçin Yoksulların Soyulması** adlı makalesinde ayrıca, “Başkan Bush'un 10 yıl boyunca çiftçileri destekleme fonuna milyarlarca dolar aktarılmasına olanak sağlayan yasayı onayladığına” yer vererek , aynı durumunun “Avrupa Topluluğu içinde geçerli olduğunu vurgulamaktadır”.

İktisatçılara göre, 1970-1990 dönemi içinde Gelişmiş Gelişmiş ülkelerinde Gayri Safi Milli Hasıla'nın (GSMH), büyüme oranı % 2.2 iken, geri bıraktırmış ülkelerde bu oran % 0.9 da kalmış bir başka değişle eşitsizlik 2.8 kat daha büyümüştür. İlginç olan bu rakamın tamda 1890-1913 arasında klasik kapitalizm olarak adlandırılan dönemde de aynı olmasıdır. O dönemde de GSMH'ların büyüme oranları sırasıyla 1.7 ve 0.6 dır. Yani eşitsizlik yine 2.8 kat artmıştır.

Sonuç olarak, yukarıda her yönüyle ele alınmaya çalışıldığı gibi, eşitsizlik yaratmaya dayanan ve her koşulda eşitsiz gelişmeye dayandığı söylenen “Kapitalist Sistemin”, hemde günümüzde yaşadığımız şekliyle sistemin en vahşisinin getirdiği çözümlerin, refahı artıracak, zenginle fakir arasındaki farklılıkları gidereceği varsayımına inanmak için, bir insanın ya düşünme ve muhakeme yeteneğini yitirmiş olması gerekir yada bu sistemin getirdiği eşitsizlikten yararlanıyor olması gerekir. Geri kalan milyarlarca insanı, hipnoz yoluyla bu “varsayımın” gerçekliğine ikna etmek de dünyanın her yerinde bu eşitsizlikten payına düşeni alan medyaya ve medya çalışanlarına düşmektedir.

Borsaların diktatörlüğü olarak tanımladığım bu sistemde ticaretin “serbest”, sistemin “demokratik”, toplumsal yaşamı düzenleyen kurumların “özerk” olacağına inanmak saf dillik değilde nedir. İçinde yaşadığımız topluma şöyle bir bakalım “özerk” olduğu iddia edilen Merkez Bankasının, diğer bankalardan ve büyük sermaye gruplarının baskısından uzak “bağımsız” kararlar alabileceğine inanabilmek mümkün mü? Eğitimden sağlığa her türlü sosyal alana ne kadar para yatıralacağına yine Borsa ve büyük sermaye karar vermekte sözde seçimle iş başına gelen hükümetlerin görevi korku yaratan masallarla insanların uyuşmasını ve uyumasını sağlamaktan öteye gitmemektedir.

3 SİYASAL ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLER

Yaşanan dönüşümleri salt iktisat mantığı ile açıklamak analizimizin eksik kalmasına sebep olacaktır. Nitekim iktisadi alanda yaşanan dönüşümler siyasal ve felsefi alanda yapılan dönüşümlerle desteklenir ki her alanda geriye dönüşün yolları kapatılabilir. Dolayısıyla her toplumsal sistem içerisinde iktisadi ilişkilerle, siyasal üst yapı kurumları arasında uyum olmak zorundadır. Kilise, cami, okullar – öğretim

¹⁶ Graham Barrett Robbing the poor to subsidies the rich, An external affairs adviser at the World Bank 1995-03 The Sunday Age August 17, 2003 Pg 21

kurumları - , anayasa ve yasalarla çerçevesi belirlenmiş hukuk sistemi, parlamentolar, yerel ve merkezi yönetimler, siyasi partiler, mahkemeler ve hatta sendikalar gibi sivil toplum örgütleri dahi varolan sistemi yaşatmak korumak üzere ve koruyacak şekilde örgütlenmişlerdir ve aralarında muhteşem bir uyum vardır. Bir bütün olarak “Devlet” bu ilişkilerin ve kurumların şekillendiği aşamadır. Bu şekillenmede, daha önce belirtildiği gibi, sivil toplum içindeki iktisadi ilişkilerin talepleri doğrultusunda olmuş ve olacaktır. Bu açıdan Devlet olgusunun tarihsel gelişim sürecini incelememiz iktisadi ilişkilerle siyasal ilişkiler arasındaki ilişkiyi daha kolay kavramamıza yardım edecektir.

3.1 Devlet

Evrenin ve yaşamın oluşumunu açıklayan felseflerden biri olan İdealizmin tarih anlayışına göre, devlet-öncesi toplum, tutku ve içgüdülerin hakim olduğu, herkesin herkese karşı savaşım halinde bulunduğu ussal olmayan bir toplumdur. Devlet, bu düzensiz güç egemenliğinin denetlenmiş bir özgürlüğe dönüşmesi, tutku ve iç güdülerin aşılması anlamına gelmekteydi. O halde devlet, ussal bir varlık varsayılan insanın ortak ve kolektif yaşamının en yüksek ve en son aşaması kabul edilmeliydi. Dolayısıyla İdealizm’e göre insanın akla uygun bir yaşam sürdürebileceği tek oluşum devlet. Devlet olgusunun toplumların yaşamındaki rolünün ve tarihteki yerinin böyle algılanması, elbetteki devlet-öncesi toplumu “olumsuz” bir aşama, devleti ise insan aklının evrimi sonucunda ulaşılan “olumlu” bir aşama olarak gören felsefi idealizmden kaynaklanıyordu.

Bu düşünce tarzı, Alman filozofu Hegel ile birlikte doruğuna ulaştı. Hegel’in Hukuk Felsefesi’nde devlet, artık yalnızca bir gereklilik ya da ideal bir model önerme değil, fakat gerçek tarihsel hareketin bir kavranışı olarak sunulmaktadır. Başka bir deyişle bu, evrensel aklın devlette vücut bulması anlamına gelmektedir. Hegelci devlet, bireyin maddi-ekonomik ilişkiler alanının tümünü içermekte ve böylece, sivil toplumu devletin içinde eritmektedir. Hegel’in devleti bir anlamda toplumla örtüşen ve toplumun kendisi olan bir varlığa dönüşmektedir. Yani devlet, siyasal egemenlik aracı özel bir kurum olarak değil, toplumsal-tarihsel evrimin nihai amacı olarak kavranmakta ve bu durumda o, mutlak ve sonsuz olma iddiası taşımaktadır.

Hegel ile birlikte doruk noktasına ulaşan bu idealist tarih anlayışı, Marx’ın tarihsel maddecilik teorisini geliştirmesiyle birlikte tersine çevrildi. Marx, sivil toplum (maddi-ekonomik ilişkiler alanı) ile devlet (siyasal ilişkiler alanı) arasında Hegel’in kurduğu idealist ilişkiyi eleştirmekle işe başladı. Ona göre, Hegel’in bu yaklaşımı bütünüyle yanlış ve gerçekliği baş aşağı eden bir yaklaşımdı. Hegel’in iddiasının aksine, sivil toplumu koşullandırıp düzenleyen devlet değil, fakat devleti koşullandırıp düzenleyen sivil toplumdur.

Sivil toplum, üretici güçlerin belirli bir gelişim aşaması içerisinde bireylerin maddi ilişkilerinin hepsini birden kucaklar. Sivil toplum, bu anlamda ticari ve sınai yaşamının tümünü birden kucaklar ve bu bakımdan da, her ne kadar dışarda milliyet olarak kendini olurlamak ve içerde devlet olarak örgütlenmek zorundaysa da, devleti ve ulusu aşar.⁽¹⁷⁾ Devlet denen siyasal oluşum da, işte bu sivil toplumun bağrında gelişen

---

¹⁷ Marx ve Engels, Alman İdeolojisi, Seçme Yapıtlar, c.1, s.92

toplumsal işbölümünün, sınıfların ve sınıf mücadelelerinin doğrudan bir ürünü olarak tarih sahnesine çıkagelmiştir. Yeni üretim ilişkileri temelinde iktisaden güçlenen ve egemen hale gelen büyük toprak ve köle sahipleri, toplumu kendi kurallarına göre yeniden örgütlemeye giriştiler. İktisaden zengin ve güçlüydüler ama toplum içinde sayıca azınlık haline gelmişlerdi. İktisadi egemenliklerini koruyabilmeleri için, iktisadi organizasyonun yanı sıra, bir başka organizasyona daha ihtiyaçları vardı: Büyük toprak ve köle sahiplerinin ortak çıkarlarını savunacak, onların iktisadi egemenliğinin sürekliliğini güvence altına alacak bir organizasyon. Böylece, egemen sınıfın “devlet” denen özel siyasal organizasyonu çıkageldi.

Sivil topluma göre ikincil derecede ve bağımlı bir moment olan devlet, son çözümlemede, belirleyen değil, kendisi belirlenen bir varlıktır. O halde devlet denen kurum, toplumsal evrim sürecinin en son aşaması, ya da “mutlak ve sonsuz bir varlık” olmayıp, belirli tarihsel koşulların ürünü olarak ortaya çıkmış (doğmuş) ve onu var eden tarihsel koşullar ortadan kalktığında, kendisi de ortadan kalkacak olan, ölmeye yazgılı – geçici– bir kurumdur.⁽¹⁸⁾

Bir başka deyişle devlet, kaynakların “kime”, “ne kadar”, ve “ne zaman” dağıtılacağına karar vermek üzere oluşturulmuş bir örgütlenme olarak tanımlanabilir. Bu örgütlenmenin asıl görevi de bu aygıtı elinde bulunduran sınıf/sınıfların çıkar(lar)ını güvence altına almaktır.

Bu yapı en güzel biçimde anadolu köylüsünün ağzında tanımlanmıştır. Buna göre devlet, “Jandarma”, “Tahsildar” ve görebileceği en yüksek memur “Kaymakam”dır. Öğretmen, sıhhiye ve ebe de devlet tarafından gönderilmiş olsa da bu meslekler anadolunun hiç bir yerinde devletle özdeşleşmemiştir. Tabi ki bu tesadüf değildir. İnsanlara dağıtılacak “kaynakların” her zaman sınırlı olduğu anadolu topraklarındaki devlet, egemen sınıfların çıkarları doğrultusunda ya jandarma ya da tahsildar olmuştur. Kaynakların sınırlı olmasının yanısıra, kuşkusuz bu devlet tanımlamasının oluşmasında, Asya Tipi Üretim tarzının egemen olduğu doğu toplumlarındaki “Despotik Devlet” geleneğinin katkısı da vardır. Bu aynı zamanda egemen sınıfın “havuç – sopa” anlayışının da eleştirisidir. Sayıca azınlıkta olmasına rağmen kendi çıkarlarını korumak üzere örgütlediği devlet aygıtında sopayı kabul ettirebilmek için havucu önermesinden başka bir şey değildir.

Kapitalist Ulus Devlet de tarihin belli bir döneminde belli üretim ilişkilerinin getirdiği sorunları çözmek üzere ortaya çıkmış bir yapılanmadır. Onyedinci yüz yılın sonlarına doğru, toplumda zenginliği elinde tutmaya başlayan burjuva sınıfı, bu zenginliği geliştirecek ve de koruyacak bir aygıtı sahip değildi. Devlet mevcut yapısıyla feodal toprak sahiplerinin elinde, onların çıkarlarını koruyan bir aygıttı. Ayrıca Kapitalizmin o ilk ortaya çıkış aşamasındaki vahşi yapısı, bizzat kendisinin önündeki en büyük engeldi. Dolayısıyla yeni yeni ortaya çıkan sınıf, daha geniş çapta bir rekabet ortamında ayakta kalabilmek için, küçük de olsa güvenli, korunmuş bir iç pazara ve mülksüzleştirilmiş potansiyel bir iş gücüne ihtiyaç duyuyordu. İşte **Kapitalist Ulus Devlet**, Batı Avrupa’da sermayenin bu ihtiyacını karşılamak için 1648 Westfalya Barış sonrası dönemde ortaya çıkmış, daha doğru bir deyişle devlet aygıtının yeniden

---

¹⁸ Daha geniş bilgi için bkz Marksizmde Devlet Sorunu - Marksizmde Devlet Olgusu
<http://www.Marksist.com>

örgütlenmesinden başka bir şey değildir. Bu yapı bugünde belli değişimler gösterse de Kapitalizmin önerdiği yegane devlet şeklidir. **Üretim toplumsal mülkiyetin özel olduğu sınıflı toplum yapısının, iktisadi rotanın tamamen değiştiği 70’li yıllar öncesinde de sonrasında da koruyan “sivil toplumun” belirlediği Devletin dönüşümü/değişimi gerçekten geçmişten bir kopuşumu sergiliyor?** Şimdi bu sorunun yanıtını arıyalım.

3.2 Uluslarüstü Yapılanmalar ve Kapitalist Ulus Devlet Tartışmaları

1970’li yıllarla birlikte başlayan iktisaden yeniden yapılanma buna denk düşen kurumları da yaratmaya başladı. I. Paylaşım savaşı öncesi ve sonrasında sömürgecilğe karşı savaşarak bağımsızlıklarını kazanan halklar, ortak tarih, dil ve kültür birliğine dayanan bağımsız devletlerini kurmuşlardı. gelişmiş ya da geri bırakılmış tüm uluslar iki paylaşım savaşının yol açtığı yaraların sarılması ve halklarına daha rahat bir yaşam sağlaması amacıyla kalkınmacı bir politika izlemeye başladı. Kapitalist Devlet, üretim içindeki tüm sınıflar tarafından düzenlemeci bir devlet olarak hem iktisadi hem de sosyal alana girmeye teşvik ediliyordu. Bunda hiç kuşkusuz sosyalist bir sistemin varlığı da etkiliydi. Bu rolüyle devlet, toplum içinde dengelerin bozulması karşısında düzenlemeci rol oynuyordu ve bu devlete Sosyal Refah Devleti tanımlaması yapılmıştı. Yalnızca Türkiye’de değil dünyanın her yerinde devlet et ve süt üretebilip satabiliyor, bireylerin sosyal refahına yönelik sandıklar oluşturup, teşkilatlar kurabiliyordu. Her ne kadar onu elinde tutan sınıfın yani sermaye sınıfının bir baskı aracı olma niteliğinde de olsa, devletin bu şekli onun “baba” imajını geniş kitleler içinde yaymaya yetiyordu. Bu dönemde Kapitalist Ulus Devletin yapısı gereği ilişkilerinde en acımasız olduğu, bir başka değişle gerçek yüzünü gösterdiği toplumsal kesim Sosyalistlerdi. Bu nedenle Kapitalist Ulus Devletin varlığı için gerçek bir tehlike olan Sosyalistlerin kaderi, askeri cunta rejimindeki Brezilya’da, demokrasinin beşiği olan İngiltere’de, ABD’de ya da Faşist diktatörlük altındaki İspanya’da neyse Türkiye’de de oydu. Burjuva demokrasisinin en gelişmiş olduğu toplumlarda bile sorun sosyalist düşüncenin özgürlüğü olunca demokrasinin tüm evrensel ilkeleri bir yere bırakılarak diktatoryal bir yaklaşım sergileniyordu. Ancak bu dönem dede Kapitalist Ulus Devletin temel görevi **sermaye birikimini** güvence altına almaktır.

1970’li yıllarla birlikte geçmişten kopuşu simgeleyen ekonomik politikaların buna uygun siyasal yapılanmaları da dayattığını belirtmiştik. Şimdi bu gelişmeler birer birer ele alalım: Bir kaç gelişmiş ülkenin denetiminde bulunan IMF ve Dünya Bankası, gibi örgütler geri bırakılmış ülkelerdeki ekonomik politikaların belirlenmesine ilk ve de son sözü söyleme hakkına sahip olmaya başladılar. Böylelikle egemenliğin kaynağı halkalardan dünyanın en zengin bir iki devletinin elinde olan IMF ve Dünya Bankası Bürokratlarının eline geçti. Washington merkezli belirlenen ekonomik politikalar devletin “sosyal” yanına yönelik programlar içermediğinden, Kapitalist Ulus Devletin sermaye birikimini güvence altına alma görevi öne çıktı. Yani Kapitalist Ulus Devlet aslına yani ilk ortaya çıktığı tarihteki misyonuna geri döndü denilebilir. Bu durum pek çok geri bırakılmış “demokratik” ülkede devlet organını işleten hükümetlerin de işine gelmiyor değildi. Pek çok politikacı tıpkı Türkiye’de olduğu gibi, toplumsal refahı artırmaya yönelik uygulanamayan politikaların gerekçesi olarak bunu gösterebiliyordu.

3.3 Avrupa Birliği – Sınırların Kalkacağı Yanılsaması

Öte yandan bir büyük gelişme yaşandı: Avrupa'daki ulusların bir bölümü, devletlerin elindeki karar alma ve uygulama mekanizmasını, "Avrupa Birliği" gibi ulusüstü örgütlenmeye devretmişti. Özellikle burjuva demokrasinin kendi doğal tarihsel gelişimini yaşadığı Batı Avrupa'daki bu siyasal ve ekonomik bütünleşme tüm dünya kamuoyunda "sınırların kalkacağı" düşüncesini doğurdu. İkinci dünya savaşı sonrasındaki Batı Avrupa'da, Hitler Faşizmi gibi bir oluşumun önünü kesmek, daha yakın işbirliği içinde bulunan, ve daha da önemlisi Sovyet'ler öncülüğündeki Avrupa'ya karşı, bütünleşmiş bir "Hür Avrupa" yaratmak düşüncesine dayanan ve ikinci dünya savaşının hemen ardından Fransa-İngiltere eksenli başlatılıp, adım adım siyasal bütünleşmeye yönelik bu yapının tüm dünyaya uygulanabileceği yaklaşımı, başlangıçta ve bugünde önemli bir çevre tarafından kabul edilmektedir. Ne varki son dönemlerde yaşanan iki olay bu yaklaşımın bir yanılsamadan öte bir şey olmadığını gösterdi: Zengin dört ülke kontrolündeki Birlik, egemenlik sınırlarını genişleterek eski sosyalist cumhuriyetleri bünyesine almaya karar verdi. AB'nin diğer uluslarla ve AB'ye aday ülkelerle olan müzakerelerinde şu ortaya çıktı ki, AB içindeki egemen uluslar (Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere), aynı topluluk içindeki ekonomik olarak daha güçsüz olan ve sonradan gelen diğer üyelerle kendilerini aynı eşitlikte görmek istemiyorlar.

Nice zirvesi ile birlikte bu olgu tamamen su yüzüne çıkmıştır. Zirvede, Avrupa Konseyi içindeki oy dağılımında bu dört ülkenin yararına değişiklikler yapılmış ve birçok konunun oylamasında "nitelikli oy çoğunluğu" sistemine geçilmiştir. Bu gelişmeler, birliğe daha önceden üye olmuş ancak ekonomik olarak güçsüz olduklarından topluluk içinde de güç odağı olamayan ülkeleri dahi rahatsız etmiştir. şu gerçekliğin altını çizmek gerekir: Birlik politikalarını belirleyen her zaman bu zengin dört ülkenin egemen burjuvazisi olmuştur. Yeni aday ülkelere eski üye ülkelerin sahip olduğu veto hakkının verilmemesi, onların Başkanlık sistemine dahil edilmemeleri tam da bu dörtlünün işine gelmektedir; hakları değil, yalnızca sorumlulukları olan yeni üye devletler, yukarıda sayılan dört büyük ülke burjuvazisinin etkinlik alanının genişlemesi anlamına gelmektedir. Üzerinde durulması gereken asıl sorun ise, bir bütün olarak böylesi bir yapılanmanın Avrupa işçi sınıfına ne getirip ne götüreceğidir. Örneğin genişleme sorunu karşısında İşçi Sendikalarının da olduğu bir grup, serbest dolaşım hakkına kısıtlamalar getirilmesinden yana lobi çalışmalarında bulunmaktadır. Sendikaların çıkış noktası bunun, işsizliği artıracığı, emeği daha da ucuzlatacağı varsayımdır. Sonuçta alınacak kararı, Avrupa sermayesinin ucuz emeğe gereksinim aciliyeti belirleyecektir. Örneğin bu durum şimdiden toplu sözleşmelerde sendikalara karşı kullanılmakta ve esnek üretim ve ücret taleplerinde pazarlık noktası olabilmektedir. şu gerçek hiç bir zaman göz ardı edilmemelidir; Avrupa Birliği'nin 1950 yılından bu yana olan gelişiminin temel hedefi, dünya ölçeğinde Batı Avrupa burjuvazisinin konumunu güçlendirmek olmuştur. Bu amacın önünde bir engel olarak dikilen işçi sınıfının mücadelelerle elde ettiği kazanımların ortadan kaldırılması gerekmektedir ve atılan her adım bu yönde olmuş/oluyor ve olacaktır.

"Sınırların kalkmasının" bir yanılsama olduğunu gösteren ikinci gelişme de, Irak işgali sırasında da görüldüğü gibi, AB içindeki her ülkenin kendi sermayesinin çıkarları doğrultusunda hareket etmesidir. Çıkarları ABD ile birlikte olan İngiltere, İtalya ve İspanya, topluluk içindeki Fransa-Almanya eksenindeki diğer ülkelerden farklı tutum

olarak Irak'ın işgaline katıldılar. Sonuçta işgal öncesinde Fransa'nın dünya pazarlarına dağıtıcı olduğu Irak Petrolü, bugün ABD başkan yardımcısının sahip olduğu şirketin kontrolü altındadır. Yalnızca bu gelişme bile bize Kapitalist Ulus Devletin, onun ortaya çıkış amacı olan "Sermaye Birikimini güvence altına alma" görevinden hangi koşullarda olursa olsun vazgeçmeyeceğini göstermektedir.

Yine de bugün için dünyada, çok geniş bir coğrafyada, oldukça farklı kültür ve tarih geçmişine sahip ve daha elli yıl öncesine kadar birbiriyle savaşan etnik kökenler arasında sınırların kaldırıldığı ortak para biriminin kullanıldığı Avrupa Topluluğu, ulus üstü örgütlenmenin tek örneğidir. Yaşanan gerçekliğe göre, topluluk içindeki Kapitalist Ulus Devletler, egemenlik yetkilerinin büyükçe bir bölümünü Bürüksel'de bulunan Avrupa topluluğu organlarına bırakmışlardır. Avrupa'daki yaşamın tüm yönlerinin düzenlenmesinden sorumlu Avrupa Parlemtosu ve yürütme organı gibi çalışan Komisyon, ve bu komisyon altında çalışan alt komisyonlar, yargı görevini üstlenen Avrupa Mahkemesi: İlk bakışta bir zamanlar Paris Londra, Roma ya da Berlin'de toplanan yetkilerin Bürüksel'e kaydığı izlenimini vermektedir. Ama işleyişe daha yakından bakıldığında bunun hiç de böyle yürümediği görülmektedir. Herşeyden önce tüm kararlar üye devletlerin başbakanları ya da devlet başkanlarının bir araya geldiği **Konsey** toplantılarında alınmaktadır. Yukarıda belirtilen çerçevede üye devletlerin alınan kararı veto etme yetkisi vardır. Avrupa bünyesinde oluşan tüm kurumlar, Parlamento, Komisyon ve diğer organların işlevleri ve işleyişi işte bu üye devlet başkanlarının oluşturduğu Konsey'in çizmiş olduğu çerçeve içinde olmak zorundadır.

Öte yandan, bugüne kadar çıkarılan AB düzeyindeki yasalarla üye devletlerin özellikle ekonomik alandaki egemenlikleri zaten önemli oranda ipotek altına alınmış durumda. Örnelemek gerekirse yalnızca Avrupa Para Birliği (EMU) yasaları bile faiz oranlarının belirlenmesinden, enflasyon oranını belli düzeyde tutmaya, bütçe açıkları seviyesinden devalüasyon yapma hakkına kadar devletlerin egemenlik kapsamına giren pek çok konuyu Avrupa Merkez Bankasına ihale etmiştir. Ancak Avrupa Merkez Bankasının kararlarını belirleyen yine bu birlik içinde söz sahibi olan üye devletler ve onların Merkez Bankalarıdır. Dolayısıyla **fiili** durumda topluluk içindeki güçlü devletler ulus üstü organa hiç bir yetki devretmemiştir. Üstelik yeni oluşum, bu ülkelerin sermayelerine, topluluk içindeki daha güçsüz konumdaki ülkelerin alacağı ekonomik kararlarda söz sahibi olma durumu yaratmıştır. Böylesi bir durum güçlü devletin egemenlik alanını genişletirken, daha güçsüz devletin kendi hakkında karar alma hakkını daraltmıştır. Bu açıdan bakıldığında yaşananlar yine, yeni değildir ve daha çok öncelerden bu ilişki biçimi **Emperyalist** ilişkilerle açıklanabilir.

3.4 ABD Militer Egemen Devlet

Sovyetler Birliği'nin 1989 yılında çökmesinin ardından, yine bir gurup tarafından soğuk savaş döneminin bittiği ve tek kutuplu dünyanın daha güvenli bir dünya olacağı vaazı yapılmaya başlandı. Çok geçmeden, Kapitalist sistemin ve onun temsilcisi sayılan ABD'nin tartışmasız zaferi olarak algılanan ve de sunulan bu çöküşün altında kalanın yalnızca yıkılan devletlerin yada bir rejimin değil ama tüm insanlığın umutlarının olduğu görüldü. Kendini dünyanın tek militer hakimi ve jandarması olarak gören ABD, çok kısa sürede yeryüzünü kendi amaçları ve çıkarları doğrultusunda yeniden örgütlemeye girişti. Afrika'da Ortadoğu'da Asya ve Latin Amerika'daki pek çok halk ABD'nin bu kirli amacını gerçekleştirmek üzere başlatığı saldırının hedefi oldu olmaya da devam ediyor.

Yugoslavya'da, Filistin'de, Irak'da, Sudan'da, Afganistan'da, Libya'da pek çok insanın yaşamına malolan bu saldırılar halen bu günde sürmektedir. "Ben güçlüyüm yaparım" yaklaşımı ile Sudan'daki bir ilaç fabrikasını bombalayan ABD öncülüğündeki amborgo, Irak'ta on binlerce çocuğun yaşamına neden olmuştur. ABD, bir zamanlar CIA'nın, Sovyet'ler Birliğine karşı yarattığı, besleyip büyüttüğü Osama Bin Ladin'in ABD'de gerçekleştirdiği saldırıları bahane ederek, tüm dünya kamuoyunun tepkisi ve karşıtlığına rağmen Afganistan ve Irak'a yönelik meşru ve yasal olmayan saldırılarla devlet terörizminin nerelere kadar ulaşabileceğinin ipuçlarını da göstermiş oldu. **Şu bir gerçek ki, ABD merkezli çok uluslu şirketlerin çıkarlarını güvence altına almak için, Osama ve diğerleri dünya kamuoyunda ABD'nin giriştiği katliamları meşrulaştırmak üzere CIA tarafından yaratılmışlardır.**

Katliamlar şunu da gösterdi ki, tek kutuplu ABD jandarmalığındaki dünya, hiç bir ulus ve birey için güvenli bir yer değildir. Bu ülkenin elindeki kitle imha silahları, nükleer kimyasal ve biyolojik ve her türünden kirliliği bombalar, ABD'nin bunları kullanmaktan kaçınmayacağını gösteren tarihsel olaylar, gezegenimizdeki canlı yaşam ve dünyanın geleceği açısından en önemli ve acil tehlikeyi oluşturmaktadırlar. Tarihte ilk ve tek olarak nükleer bomba kullanan ve bunu sivillere karşı kullanmaktan çekinmeyen ülkenin ABD olduğu bir kez daha hatırlanırsa, yaşama yönelik ABD tehdidinin, basit bir ABD karşıtlığı sonucu artaya atılmadığı, aksine nesnel temellere dayandığı ortaya çıkacaktır. Oysa Birleşmiş Milletler Temel Belgesi, meşru müdafaa durumu hariç savaşı yasaklamakta, askeri müdahaleleri çok sıkı kurallara bağlamakta ve karşılığın ölçülü ve geçici olması gerektiğini vazetmektedir. Bu nedenle **tüm hukukçular, 1990'dan beri yapılan tüm müdahalelerin yasa dışı olduğu ve bu saldırılardan sorumlu olanların savaş suçu işledikleri ve yargılanması gerektiği konusunda hem fikirler.** Hatırlanacağı gibi en son Hitler'in Nazi Almanya'sı her ne pahasına olursa olsun dünyayı kontrol edeceğini öne sürerek tüm dünyada gerçek bir felakete yol açmıştı. Aynı emeller bu gün ABD tarafından güdülmekte, yayılcı ve emperyalist bir devlet insanlığı yine topyekün bir felekatin içine sürüklemektedir.

Afrikanlı köle emeğinin sömürüsü üzerinde yükselen bu Devletin, Amerikan Yerlilerine yönelik gerçekleştirdiği katliamlar, daha düne kadar siyahlara ve Latin Amerikalı diğer göçmenler yönelik uyguladığı ırkçı ayrımcı politikalar, Latin Amerika kıtası başta olmak üzere, milyonlarca insanın yaşamına mal olan ve dünyanın pek çok yerinde örgütlediği ve destek olduğu diktatörlükler, kimyasal silahlar kullandığı Vietnam ve diğer ülkelerde giriştiği katliamlar, ikinci dünya savaşında kullandığı atom bombaları ve son olarak Ortadoğu petrolünü kontrol etmek için Irak'da giriştiği katliamlar bir arada düşünülürse, tehlikenin büyüklüğü tam anlamıyla ortaya çıkacaktır.

Bugünün Almanya'sının, Nazi Almanya'sının kamplarda çalıştırdığı yahudiler için tazminat ödemesi gerektiğini savunan ABD, kendisinin Afrikanlı kölelere karşı sömürüsünün tazminatı kapsamayacağını aynı utanmazlıkla savunmaktadır. Oysa Sovyet ilerlemesini durdurabilmek için, Leningrad önlerindeki Faşist Nazi Ordularını destekleyen de ABD ve İngiltere idi. Ya da yine ABD'ye göre Filistinli direnişinin elindeki silahlar, Irak ordusundaki tüfekler, el bombaları İsrail ordusundaki kitle imha silahlarından daha tehlikelidir. Oysaki Birleşmiş Milletlerde dünya silah kontrol anlaşmasını tek imzalamayan ve dolayısıyla ne tür silahlara sahip olduğu bilinmeyen tek ülke İsrail'dir. Aynı İsrail, ürettiği kirliliği silahları açığa çıkarıp dünyanın bilmesini

sağlayan kendi vatandaşını onaltı yıldır, kimse ile görüşmesine izin vermeyerek hapiste tutmaktadır.

26 milyon insanın sokakta yattığı Amerikanın aslında var olmayan düşmana karşı silah alımına ayırdığı para, yalnızca dünyanın en büyük ordusuna sahip ABD’de değil, dünyadaki tüm açların ve yoksulların sorununu tümünden çözebilecek boyuttadır. Belkide hiç bir zaman kullanmayacakları halde, yaratılan savaş ortamında Petrol Seyhlerinin ve diğer ülkelerin ABD’den satın aldıkları silahlara yatırılan kaynakları da düşününce olayın boyutları daha bir net görülecektir. Nitekim ABD dünya silah ticaretinin % 60’ını kontrol etmesi, bütçesinde her yıl verdiği 500 milyar dolar açığı, en ileri teknolojilerde bile Avrupa ve Japonya’nın gerisinde kaldığı gerçeğini gizleyerek, onu yeryüzünün süper gücü konumunda tutmakta, dünyanın geri bıraktırlmış ülkelerdeki komprodor burjuvazinin paraları için çekim merkezi olmasını sürdürebilmektedir.

3.5 Son Söz

Ancak şu bir gerçek ki, Devlet sermayenin artan gücü ve baskısı altında sosyal niteliğine daha az önem vermekte ve daha saklamaya gerek duymayacak şekilde sermaye yanlısı bir tavır alabilmektedir. Dünya Ticaret Örgütü, Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Teşkilatı OECD, Avrupa Birliği AB, Asya Pasifik İşbirliği APEC, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması NAFTA, gibi küresel ve bölgesel ölçekteki oluşumlar, Uluslar Arası Tahkim, GATS Genel Hizmetler Antlaşması, MAİ Çok taraflı Ticaret Anlaşması gibi anlaşmalarla bağlanmış ekonomik ve siyasal yapı içinde Kapitalist Ulus Devlete pek görev düşmüyor gibi görünüyorsa da, bu anlaşmaları şekillendirenler de devletler olmaktadır. Daha da önemlisi devletin en önemli misyonu bu anlaşmalar doğrultusunda toplumu hazırlamak, sermaye için daha pürüzsüz ve akıcı bir kurumsallaşma yaratmaktır. Üretimin esnekleştirilmesi yönündeki yasal düzenlemeler, işçi sınıfını kontrol altına alacak yasal siyasal ve ideolojik ortamı hazırlamak, artan ekonomik yoksullaşma sonucu ortaya çıkabilecek toplumsal huzursuzlukları her ne pahasına olursa olsun bastırabilecek oluşumlar yaratmak da bugünkü devletin öne çıkan görevleri olmaktadır.

4 FELSEFİ ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLER POSTMODERNİZM

Hangi alanda olursa olsun yaşanan değişimin halklar tarafından benimsenmesi kabul edilmesi gerekir. Yoksa bir amaç doğrultusunda çizilen yolda yürümek kolay değildir. Kamuoyunda, siyasal ve ekonomik alandaki değişimlerin meşruiyetini sağlamak ve daha da ötesi kalıcı kılabilmek için iki önemli adım daha gerekir: Birincisi siyasal ve ekonomik dönüşümler yeni bir felsefe ile desteklenmelidir. İkincisi ve tabi ki en önemlisi de ideolojik düzlemde egemenlik kurmaktır.

Modernite ya da modernizm, 18 yüzyılda bilimin gelişmesi sonucu, olayların nesnelere akıl yoluyla açıklanabileceğine vaaz eden, bu anlamda bir önceki feodal toplumda baskı aracı olarak kullanılan, dünyanın akıl yoluyla açıklanamayacağı temel düşüncesinden hareket eden kilise dogmatizmine karşı bir felsefi çıkıştır. O dönemde

yeni yükselen sınıfın, burjuvazinin talepleriyle de örtüşen Modernizme göre, dünya, bilim ve akılla açıklanabilir dolayısıyla canlıların gereksinimi doğrultusunda dönüştürülebilir. Bu yaklaşım yükselen yeni sınıfın, burjuvazinin, talepleriyle örtüşür. Çünkü eski ve gerici sisteme karşı baş kaldıran burjuvazi ilericidir ve yerleşik sistemin tüm değer yargıları gibi kilise dogmatizmi de, doğacak yeni sistemin önünde bir engeldir. Yeni sınıf eski sistemi tasviye edip iktidarı ele geçirmesi sürecinde zorunlu olarak kendi karşıtını da, işçi sınıfını da yaratmıştır. Burjuvazi, tıpkı bir önceki sistemde iktidarı elinde bulunduran yönetici sınıf gibi, iktidarını kendi yarattığı yeni sınıfa, işçi sınıfına, kaptırmamak için gericileşmiş ve tıpkı bir önceki yönetici sınıfın ihtiyaç duyduğu gibi dünyanın akılla, bilimle açıklanamaz olduğunu vaaz eden bir felsefeye gereksinim duyar olmuştur.

Peki iktidarı elinde tutan sınıf, dünyanın akılla, bilimle açıklanamayacağını vaaz eden böylesi bir felsefeye niye gereksinim duyar? Çünkü dünyanın ve nesnelerin akıl ve bilim yoluyla açıklanamayacağına inanmak, mevcut sistemin ya da yapının sorgulanmayacağı ve de bu yapıya alternatif olabilecek yapının kurgulanmayacağı anlamına gelmektedir. İşte bu noktada “Postmodernizm” egemen sınıfın imdadına yetişmiştir. İlk kez Karl Popper tarafından 1930’lu yıllarda dillendirilen bu akıma göre; “her durumun farklı olduğu ve özel bir biçimde anlaşılması gerektiği ileri sürülür. Buna göre dünyanın her yerinde geçerli tek bir doğru yoktur. Her biri kendine ait bir mantığa sahip olduğu için bütün paradigmaların eşit olduğu (birbirlerine göre hiyerarşik bir üstünlükleri olmaması anlamında) postmodern bir dünyada evrensel akla yer yoktur. İkinci olarak, akıl aydınlanmanın, modern bilimin ve Batı’nın bir ürünüdür. Modern bilim gibi, akıl da tahakküm edici ve baskıcı ve totaliter bir şey olarak görülür. Son olarak akıl ve rasyonalite, postmodernizmin duyguya, içebakış ve sezgiye, özerkliğe, yaratıcılığa, hayal gücüne ve fantaziye duyduğu güvenle bağdaşmamaktadır.⁽¹⁹⁾ Postmodernizm savunucuları, kitlelerin devamlı mesaj bombardımanına tutulmalarından dolayı bezginleşerek sessizleştiklerini söylemektedir. Bu durum toplumsalın sonu anlamına gelmektedir. Toplumsalın yok olmasıyla birlikte, sınıflar, ideolojiler, kültürler ve bizzat gerçek arasındaki ayrımlar infilak edip içe göçmüştür.⁽²⁰⁾

Yine Postmodernizme göre, ihtiyaçlar farklılaşması, bir yandan esnek üretimin kitlesel üretimi temsil eden Fordist üretimin yerini almasının önünü açarken, diğer yandan sınıflar arasındaki sınırları da ortadan kaldırmıştır. Artık aynı potada eritelebilecek bir işçi sınıfı değil, ihtiyaçları, beklentileri, yetenekleri farklılaşmış kişiler vardır. Katı olan herşey eridiği gibi ideolojilerin de sonu gelmiştir. Post-modernizm her türlü otoriteye ve hegemonyaya karşı çıktığı ve “gerçekliği” bireylerin algılayışıyla sınırladığı için kendini “demokrasi” savunucusu ilan eder. Hiç bir şeyin açıklanamaz ve değiştirilemez olduğu milyarlarca küçük-yalnız hücrelerin bulunduğu dünya içinde demokrasinin neyi ifade ettiği ya da ne olduğu konusunda net bir açıklama da yoktur.

Görüldüğü gibi Post-modernizm, sınıfları sınıf mücedalelerini ve dolayısıyla tüm insanlık tarihini reddederek, insanı içinde yaşadığı toplumdan ve üretim ilişkilerinden çıkartır, yalnız ve küçük hücrelerine hapseder. Sonuç olarak yalnız küçük hücrelerinde hapishane her insanın edinebileceği bilgi kendi kavrayışıyla sınırlıdır ve ne dünyayı açıklamaya yeterlidir ne de bir başka küçük yalnız hücredeki gerçeklikle örtüşür.

¹⁹ Marie Pauline Rosenau, Post Modernizm Ve Toplum Bilimleri, 1998 Aktaran: Doğan Bıçakçı

²⁰ Best, S. Kellner, D Post Modern Teori, 1998 Aktaran: Doğan Bıçakçı

Bu açıdan bakıldığında her ne kadar post değimiyle modernite sonrası süreci kapsayan bir süreci tanımlasa da, Postmodernizm'in özünde bir noktada kilise dogmatizmi ile kesiştiğini görüyoruz; dünyanın ve şeylerin anlaşılabilir olduğunu vaaz ederek, varolan mevcut sistemin sonsuza kadar yaşayabilmesi için ideolojik bir zemin oluşturmak.

5. VAROLMANIN DAYANILMAZ AĞIRLIĞI : İDEOLOJİK HEGOMANYA

Yapılan her şeyin geniş kitleler tarafından kabul görmesi için ideolojik düzlemde hegemonya kurmak gerektiğini söylemiştik. Yine eğer kurmakta olduğunuz sistem, bu gün kurulmaya çalışılan ve benim Yeni Dünya Düzensizliği adını verdiğim sistem gibi, yaşamın her alanında eşitsizlik ve adaletsizlik yaratmayı hedefliyorsa, bunu topluma benimsetmenin, kabul ettirmenin yolu onu korkutmaktan, çocuklaştırmaktan ve ahlaksızlaştırmaktan geçmektedir. İkinci dünya savaşının hemen ardından ABD'de ortaya çıkan bir akım vardı. Mc Karticilik denen bu akım, topluma büyük bir Komünizm korkusu salarak yaptığı her yasadışılığı meşrulaştırma yoluna gitmişti. Mc Karti'nin değimi ile "bu toplumu kominizmle öyle korkutalım ki her yaptığımıza he denilsin" değişinde kendisini bulan bu anlayışa göre, ancak kendi dünyalarına hapsedilmiş, yalnızlaştırılmış ve korkutulmuş insan, her türlü ahlaksızlığa evet diyebilirdi. Nitekim Vietnam savaşına, ikinci dünya savaşı sonrasında komünist cadı kazanında kafatası avcılığına, siyahlara karşı yapılan ayrımcılığa, kendi devletlerinin dünyanın dört bir köşesinde darbeler düzenleyerek iktidara getirdiği kanlı diktatörlük rejimlerine destek vermesine ses çıkarmayan halk, böylesi bir psikolojide, dış dünyaya kapılarını kapamış bir halktı. Sadece bir örnek olması açısından Internet'ten derlediğim şu makaleye olduğu gibi yer vermek istiyorum:

Bir çoğunu CIA'in organize ettiği, İkinci Dünya Savaşı sonrası Güney Amerika ülkelerindeki karışıklıklarda, ABD yönetimi başrol oynamıştır. Guatemala'daki iç savaş sırasında, rejim karşıtlarının yanında, kültürlerini ve lisanlarını korumak isteyen Maya Halkı'nın büyük çoğunluğu hükümet orduları tarafından soykırımı ile yok edildi. General Benedicto Lucas kumandasındaki Guatemala birliklerinin, 662 köyde katliam yaptığı günlerde, ABD devlet başkanı "aktör" Ronald Reagan, "insan hakları konusunda, Guatemala'da hükümet desteğiyle çok büyük ilerlemeler kaydedildiğini" dünya kamuoyuna beyan ediyordu..

1954 yılında başlayıp, 36 yıl süren Guatemala'daki hükümet birliklerinin planlı soykırımı, "özgür" Amerikan medyasında pek yer almadı. 1985 yılında New York Times Gazetesi'nde yayınlanan bir makale; "komünist gerillaların" Guatemala'da devlet kuvvetlerine saldırıp, ülkede terör estirdiklerinden bahsediyordu. Önde gelen televizyon şirketleri olan ABC, NBC ve CBS; Guatemala'daki olayları -sözleşmişçesine- "komünist gerillalar ile hükümet güçleri arasındaki çatışma" başlığında verdiler.. Kapitalizmin küresel borazanı Wall Street Journal'da yayınlanan bir makalede ise "Guatemala'daki olaylarda ABD hükümetinin kesinlikle rolü olmadığı" yazılıyordu..

Oysa 1996 yılında -devlet terörü sona erdikten sonra- Guatemala Tarihi Gerçekler Komisyon'u tarafından yapılan tarafsız bir araştırmada; iç savaş sırasında ülkede 200.000 kişinin öldürüldüğü, hükümet birliklerinin teçhizat ve eğitim ihtiyacının ABD tarafından finanse edildiği kanıtlandı. Aynı komisyon tarafından 1968 yılında, Zacapa ve İzabal

bölgelerinde sivil halktan 10.000 kişiyi öldüren "ölüm timi" Mano Blanca'nın katliamlarına, Amerikan Ordusu'nun özel komando grubu "Yeşil Berelilerin" bizzat katıldığı resmen ispat edildi.. Komisyon raporuna eklenen belgelerde; iç savaşın çıktığı tarihten itibaren Guatemala'dan Amerikan medya kuruluşlarına yollanan soykırım haberlerinin fotokopileri de iliştilmişti.⁽²¹⁾

Örneğin bu gün Amerika'da hemen herkes 11 Eylül'de kaç kişinin öldüğünü, bina içinde ölüm tuzağına yakalananların son sözlerinin, düşüncelerinin ne olduğunu medyanın olayı o müthiş ele alışı sayesinde bilebilmektedir. Ama Irak'da ya da Afganistan'da kendi birliklerinin kaç insanı öldürdüğünü bilmemekte yada hiç düşünmemektedirler. Ya da o rahat koltuklarından, sanki bir video oyunu oynar gibi ABD ordularının elindeki teknolojinin son harikası kitle imha silahları ile, içinde ne olduklarını bilmedikleri binaların ve o binaların içindeki insanların yok edilişlerini canlı ve naklen izleyebilmektedirler. Ne yazık ki kitle imha silahları ile yapılan kitlesel katliamlar canlı olarak televizyonlardan yayınlanarak insanların buna alışmaları ve bunu kanıksamaları sağlanmaktadır. Dolayısıyla aynı medyanın televizyon yayınlarında şiddet içeren yayınlar konusunda izleyiciyi uarması tabii ki ancak ve ancak iki yüzlülükle açıklanabilir.

Aynı ele alış toplumsal olaylarda da farklı değildir. Örneğin bir hak arayışı için greve giderek haftalıklarına 15 –20 dolar zam isteyen işçilerin bu eylemi, sanki tüm ekonominin sonunu getirecek Avusturalya'da ekonomik kriz yaratacak bir olay gibi ele alınıp topluma öyle aktarılmakta, taleplerin sonuçsuz kalmasına çalışılmaktadır. Ama öte yandan aynı medya, sıradan insanların gelirlerinin yüzde 25-35 vergi olarak verdiği bir ülkede, yüzlerce vergi indirimini kullanarak gelirlerinin yüzde beşinden daha azını vergi olarak ödeyen büyük sermaye hakkında suskun kalabilmektedir. Yada milyonlarca dolarlık anlaşmalarla şirketlerin başında oturan yöneticiler hakkında da suskundur medya. Oysa hastanelerdeki bekleme listelerinin uzunluğu, eğitime ayrılan kaynakların her geçen gün küçülmesi, haberler arasında şöyle bir değinilip geçilecek türden bir haberdir. Önce göçmenlerin bu toplumu istila ettiği korkusunu yaratıp, sonra TAMPA türünden krizler yaratacak dört yüz kadar insanı şeytanlaştırıp, sorunu Avustralya'nın varolup yokolması noktasını indirgeyerek, korku ekip oy biçen ırkçı politikacının ekmeğine yağ sürmesi de Medyanın kamuoyu yaratmaktaki ustalığını göstermektedir.

Sonuç olarak insanları kontrol etmek için kilisenin kullanıldığı eski dönemlerin geride kaldığını insanları şekillendirecek ve kontrol altında tutacak daha etkin bir aracın bulunduğunu söyleyebiliriz. Günümüzde papazların ve imamların yerini kalemlerini ve mikrofonlarını en çok ödeyenlere kiralamış medya adam ve kadınları (gazeteciliğin 1990'larla birlikte tarihe karışmış bir meslek olarak gördüğüm için medya adam ve kadınları deyimini kullanıyorum) bu görevi bir öncekilerden daha iyi yerine getirebilmektedir. Tuvalet kağıdı bile olamayacak kalitesizlikteki "gazetelerin" kime hizmet ettiğinin bilinmesi gerekir.

Ve sonuçta televizyonlu odalara hapsedilmiş, hamburger yiyip, bir konuya en fazla onbeş yirmi saniye yoğunlaşabilen, okumayan düşünmeyen ve üretmeyen, çevresine ve kendisine karşı sorumluluk duymayan çocuklaştırılmışlar dünyasında, her yirmi otuz

---

²¹ Daha başka örnekler için bkz <http://www.network54.com/>

saniyede değişen renk müzik ve görüntü eşliğinde yaratılmış sanal dünyanın içinde, imajlarla oyalanan bireylerin yaşamı dönüştürebimesi mümkün mü? Kuşkusuz hayır... Dünya üzerindeki yaşamın geleceği açısından insanlığın bambaşka bir kültürü yaratmaktan başka çaresi de yoktur.

Her ne kadar gerçek üstücü bir ressam olarak tanımlansa da, Salvodor Dali'nin tualindeki insanlar tamda bu yaratılmaya çalışılan ve kısmen de yaratılan bugünün insanını simgelemektedir; **sadece bir ağızdan oluşan küçücük kafaları kocaman gövdeleriyle birbiri içine geçmiş, ellerindeki bıçak ve çatallarla birbirini kesip yiyen yaratıklar.**

6. SONUÇ YERİNE - SERMAYENİN KÜRESELLEŞTİĞİ DEĞİL HALKLARIN DAYANIŞTIĞI BİR DÜNYA İÇİN

Gerek yeryüzünün her köşesinde Dünya Ticaret Örgütü toplantılarına karşı düzenlenen protestolar ve gerekse ABD'nin Irak'a saldırısı öncesinde tüm dünya halklarının, devletlerin ve medyanın onca çabasına rağmen, savaşa karşı yürüttüğü kampanya, içimizdeki daha yaşanır bir sistemi kurabileceği umudunu bir kere daha yeşertti. Bu bir araya gelişlere bakıldığında bir şey gerçekten öne çıkıyordu. Geleneksel olarak sistemin yedeği ve bir parçası olarak çalışan kilise gurupları bile bu yapının içinde yer alabildiler. İkinci olarak tüm çalışanları, işsizleri, gençliği kısacası sistemin yarattığı eşitsizlikten huzursuzluk duyan herkesi bir potada buluşturabildi. Üçüncü ve daha da önemli pek çok sosyalist grup ve parti, iş üzerinden kampanyatif olarak bir araya gelip sermayenin küresel ölçekteki saldırısına karşı küresel bir mücadele cephesi yaratabildi. Daha sonra yaratılan bu platformlar, tıpkı Avustralya'daki Sosyalist Allaince gibi, ülkedeki iç politikaya yönelik olarak, yine örneğin Avusturya'da göçmenlik ve sığınmacılık gibi konularda, ortak hareket ederek, toplumsal muhalefetin merkezi haline gelebildi ki bu bence hepsinden de önemli bir kazanımdı. Siyasal perspektiflerindeki farklılıkları koruyarak pratikte sermayenin küresel saldırı karşısında somut projeler üzerinden yaratılan mücadele cephesi idelojik bir tartışma zemini olmadığından sonuç veren bir yapı olabildi.

Burada bir deneyimi açmak istiyorum. Hatırlanacağı gibi ilk kez Aralık 1999'da Seattle'da yetmişli yılların başından bu yana sistemli ve yoğun bir şekilde saldırılarını sürdürerek her cephede kazanan kapitalizme karşı ciddi bir baş kaldırı yaşanmıştı. Sistemin ürettiği eşitsizlikten rahatsız olan insanlar Dünya Ticaret Örgütünün toplantısına yönelik düzenlediği protesto tüm dünyadaki insanlar için bir umut ve hatta daha sonra, Washington, Davos, Prag, Nice ve Melbourne ve daha bir çok şehirde tüm dünyaya yayılan diğer protestolara da ilham kaynağı olmuştu. Seattle'daki gösterilerin önemli bir yanı da, başta Marksistler olmak üzere, çevreci, anarşist ve bir çok radikal unsurun yanısıra, Amerikan İşçi Sendikaları Federasyonu, AFL-CIO'ya üye pek çok işçinin ve hatta konfederasyon başkanının bile gösterilere katılması idi. Bu durum yalnızca Seattle'da değil fakat tüm dünyada gerek hükümetler ve gerekse sermaye açısından da büyük bir şok olmuştu; işçiler sosyalistlerle kol kola girip barikat kurmuşlardı ki bu inanılmaz bir korkulu rüya olmalıydı. Yaşamı dönüştürme gücüne sahip tek sınıf onun partisinin

unsurları ile bir araya gelmişti ki, bu kesinlikle sermayenin en son istediği şeydi. Yani insanlar yalnızca geri bırakılmış ülkelerin yoksul ülkelerinde değil gelişmiş batı toplumlarındaki işçiler öğrenciler ve orta sınıf kapitalizmin o acımasız saldırılarına dur demeye başlamıştı.

Seattle'daki eylemlere katılan AFL-CIO'nun kimi talepleri, korumacı, milliyetçi – Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne üye olmasına karşı çıkmak gibi – nitelikler taşıyordu. Tıpkı sermayeye karşı Avrupa'nın genişlemesine hayır diyemeyip, ucuz işgücünün gelmesi sonucu işini kaybetmekten korkan işçilerin serbest dolaşıma sınırlamalar getirilmesini savunan Avrupa'lı işçi gibi, yada göçmenlerin gelip onun işini elinden alacağından korktuğu için hükümetin göçmen ve sığınmacılara yönelik her türlü ahlaksızlığına ya da kendisine yalan söylemesine bile sesini çıkarmayıp oylarıyla onu yeniden iktidara taşıyan Avusturyalı işçi gibi, Amerika'lı işçi de, devlet'inden, işini elinden alacağı korkusuyla geri bırakılmış ülkelerdeki ucuz emeğe karşı koruma istemektedir. Bu yalnızca gelişmiş ülkelerde yaşanan bir gerçeklik değildir. 1990'lı yıllarda, Kamu Çalışanlarının Sendikalaşma sürecinde kendi deneyimlerimden de biliyorum ki, üzerinde en çok çaba sarfedip bertaraf etmeye çalıştığımız konu Memur - İşçi arasındaki ücret farklılığı nedeniyle iki grup çalışan arasındaki sürtüşme idi. Belli durumlarda bu olgu, hükümetle olan mücadelenin önüne bile geçecek kadar büyüyebiliyordu.

Ama öte yandan böylesi bir birliktelik ve baş kaldır, bir yandan dünyanın iyiden güzelden yana değiştirilebileceğine olan umudun tazelenmesine yol açmış, öte yandan egemen sınıfa ciddi bir mesaj yollamıştır.

1995'den bu yana Avrupa'da özellikle Fransa'da yükselen işçi hareketi bir başka değinilmesi gereken mücadele merkezini oluşturmaktadır. Başarıyla sonuçlanan Aralık 1995 Fransız demiryolu işçiler grevi, yine Fransa'da, ücretlerin dondurulması ve kamu sektöründe işçi azaltılması tasarılarına karşı 1.6 milyon işçinin katıldığı Ekim 1995 genel grev, Almanya'da Ekimde 400 bin kasım da 1,5 milyon metal işçinin katıldığı protestolar, İtalya ve Yunanistan'da milyonlarca işçinin katıldığı genel grevler, Kanada'nın en büyük şehrinde yaşamı durduran grevler, batıda da işçilerin artık başkaldırmaya başladığını göstermektedir. Özellikle Fransa'daki çiftçilerin ve kamyon sürücülerinin düzenlediği, tüm Fransayı felç eden, savunmanın ötesine geçip saldırıya dönüşen ve sonuç alan direnişleri, üzerinde durulması gereken deneyimler olmuştur.

Kuşkusuz mücadele geri bırakılmış ülkelerin o daha sert karşı karşıya gelişlerinin yaşandığı ülkelerde de yükselmektedir. Özellikle Latin Amerika yine yeni devrimler yaratmaktadır. 21 Mart 2003'te "İrkçılık ve Emperyalizmle Mücadele" adlı dergide roportajı yayınlanan James Petras, Latin Amerika'da süregelen direnişin tam bir portresini sunmaktadır. ABD'nin bir arka bahçesi olan Latin Amerika gerek petrol yatakları açısından ve gerekse diğer yeraltı ve yerüstü kaynakları açısından ABD emperyalizmi için vazgeçilmez bir coğrafyayı kapsamaktadır. Kıta, dış ticaret açısından da Avrupa ve Asya'ya karşı ABD'nin ticaret fazlası verdiği tek bölgedir. Bu nedenle de ABD ve onun yerli uzantılarının en sert şekilde saldırdığı bir mücadele zemini oluşturmuştur. Buna rağmen Bolivya, Kolombiya ve kıtanın diğer ülkelerinde süre giden kavga, Meksika'da, Arjantin'de ve Brezilya'da, popülist hükümetleri zorlamaya başlamış, Venezüella'da ulusalcı da olsa Chavez hükümetinin sosyal demokrat bir devlet inşasına yönelmesinin önünü açmıştır. Petras'a göre özellikle Kolombiya'da yürütülen

sınıf kökenli direniş, ABD'nin Latin Amerika'daki yenilmezlik efsanesinin aşılması potansiyelini taşımaktadır.⁽²²⁾

Bugün dünyanın dört bir yanında, sermayenin küresel ölçekte yürüttüğü bu saldırılara yönelik örgütlenen direnişler, yarınlar daha umutla bakabilmemizi sağlamaktadır. Günümüzde, işçi sınıfının partileri üzerinden sağlanan dünya halklarının enternasyonal dayanışmasının ötesinde, daha pratik amaçlar içeren, sınıfın öz örgütleri olan sendikalar üzerinden uluslararası dayanışmanın yaratılması, sermayenin küresel saldırısına karşı işçi sınıfının küresel direnişinin önünü açacaktır. Böylesi bir işbirliğinin geliştirilmesi, çalışanların, Amerika'da Çin'deki işçiye, Avrupa'da Türkiye'li işçiye, Avustralya'da göçmen işçiye ve sığınmacıya karşı duruşunun çözüm olmadığını, asıl çözümün, sermayenin merkezileştiği Wall Street'e, Avrupa başkentlerindeki banka ve borsalar üzerinden para yapanlara ya da Avustralya'da en çok kazanıp hiç vergi ödemeyen iş adamlarına ve Avustralya'yı işçi hakları açısından tam bir kölelik rejiminin eşğine getiren onların temsilcileri politikacılara karşı, politikalar üretmenin iş ve ekmek sorununu çözeceğini anlamaları açısından önemlidir. Tek tek ülkelerde elde edilen kazanımların kalıcı olabilmesi, sermayenin saldırılarının küresel ölçekte geri püskürtülmesine bağlı olduğu apaçık ortadadır. Böylesi bir dayanışmanın önünün açılması, deneyimlerin paylaşılması açısından da önemlidir diye düşünüyorum.

Bunun önünü kesmek isteyen sermaye, farklı etnik kökenler arasında düşmanlıkları ve etnik savaşları körüklemekte, batı da ise fakir ülkelere batı ülkelerine olan göçmen olgusunu kullanarak, hem etnik hem de kültürel ırkçılığın yayılmasına zemin hazırlamaktadır. İçine düştüğü yalnızlık içindeki insanı etkilemek, şekillendirmek ve teslim almak, kitle iletişim araçlarını da elinde bulundurup ustaca kullanmasını bilen sermaye sınıfı için hiç de zor değildir. Bunda önemli ölçüde başarılı da olmuştur. Sendikalar üzerinden işçiler arasında kurulacak organik bağ, yaratılmaya çalışılan böylesi bir karşı duruşun panzehiri de olacaktır.

Bugün için işçi sınıfı mücedalesi açısından en önemli sorun, özellikle Sovyetler Birliği'nin çöküşünün, "kapitalist sistemin muzaffer, yenilmez ve alternetifi olmayan tek sistem imajı"nın kitleler üzerinde yarattığı olumsuz psikolojidir. Şu unutulmamalıdır ki, insana karşı olan, eşitsizlikler ve krizler yaratan, bu akıl dışı sistemin sonsuza kadar yaşayacağına inanmak, aklımızın sınırlarını, bir gün yıkılıp gideceğine inanmaktan daha fazla zorlamaktadır. İnsana karşı olan ve insanı yok sayan her rejimin bir gün yok olduğu gibi, sınıflı toplum esasına dayanan bu ekonomik sistem de tarihin karanlıklarına karışacak, borsaların diktatörlüğü olarak tanımladığım burjuva demokrasinin yerini, insanları eşitlik ve özgürlük temelinde bir araya getirecek gerçek demokrasiler kurulacaktır.

---

²² James Petras Neo Liberalizm ve Latin Amerika Direnişi - Fight Racism! Fight Emperyalizm! April 2003